

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра економіки і торгівлі

На правах рукопису

ТЯНЬ С (Tian Ye)

**НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БІЗНЕСІВ**

Спеціальність 061 Економіка
Освітньо-професійна програма
«Економіка довгилля і природних ресурсів»
Робота на здобуття освітнього рівня «Магістр»

Науковий керівник:
Мохнюк Анна Миколаївна
кандидат економічних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____
засідання кафедри економіки і торгівлі від _____
Заступувач кафедри _____ проф. Палієва О.М.

2025р.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Тянь Є. Магістерська робота «Напрямки підвищення рівня ефективності використання фінансово-економічного потенціалу підприємства». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк. 2025. с. ____

У дипломному проєкті досліджено теоретичні та практичні аспекти формування і використання фінансових результатів діяльності підприємства в умовах адаптації національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. Метою роботи є аналіз механізму утворення прибутку, оцінка рівня рентабельності та розробка напрямів покращення фінансового стану суб'єкта господарювання. На прикладі АТ «Ратнівський молокозавод» проаналізовано структуру доходів і витрат, здійснено оцінку фінансових результатів та запропоновано шляхи їх оптимізації з урахуванням чинного податкового законодавства.

Ключові слова: економічні результати, прибуток, рентабельність, доходи, витрати, економічний аналіз, бухгалтерський облік, фінансово-економічна звітність, оподаткування.

ANNOTATION

Tian Ye. Master's thesis "Ways to improve the efficiency of using the financial and economic potential of an enterprise". Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk. 2025. p. ____

The diploma project examines the theoretical and practical aspects of the formation and use of enterprise financial results in the context of adapting the national accounting system to international standards. The aim of the work is to analyze the profit formation mechanism, assess the level of profitability, and develop directions for improving the entity's financial condition. Using CJSC "Ratnivskyi Molokozavod" as a case study, the structure of income and expenses is analyzed, an assessment of financial results is carried out, and ways to optimize them considering current tax legislation are proposed.

Keywords: financial results, profit, profitability, income, expenses, financial analysis, accounting, financial reporting, taxation.

ЗМІСТ

ВСТУП

4

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

6

1.1. Фінансові результати: їх економічна сутність та формування

6

1.2. Прибуток як основний фінансовий результат діяльності підприємства та управління ним

22

1.3. Теоретичні аспекти аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

38

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

43

2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства

53

2.2. Аналіз доходів, витрат та прибутку підприємства

57

2.3. Оцінка фінансового стану досліджуваного товариства

62

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКУ

72

3.1. Напрямки фінансової стабілізації діяльності підприємства

70

3.2. Вдосконалення формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві

78

ВИСНОВКИ

83

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

87

ВСТУП

Актуальність проблеми. Питання які стосуються формування та оцінку фінансових результатів є особливо актуальними, оскільки з проведенням реформування бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні відповідно до міжнародних стандартів відбуваються зміни у відповідних методах.

Результатом господарської діяльності є економічний її підсумок у грошовій формі, який має два “полюси” прояву: позитивний і негативний, тобто прибуток і збиток.

Позитивний фінансовий результат – прибуток – є метою, заради якої працює об’єкт повинно працювати підприємство.

Прибуток являє собою грошову форму чистого доходу суспільства. Як економічна категорія він відображає сукупність економічних відночин, пов’язаних з утворенням національного доходу і його розподілом. Термін “прибуток” має різне трактування у практиці фінансового та економічного аналізу. Його сутність змінювалась, доповнювалась і оновлювалась відповідно до тенденцій розвитку економічної теорії.

Прибуток – один із основних господарських показників роботи підприємства. За його допомогою визначаються рівень рентабельності, тобто прибутковість, а також ефективність функціонування підприємства.

Прибуток формується як різниця між виручкою від реалізації продукції і витратами на виробництво та її продаж. Якщо власні витрати перевищують грошові надходження від реалізації, мають місце збитки від реалізації.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів формування фінансових результатів підприємства, їх суттєвої ролі в розвитку господарюючих суб’єктів у ринкових умовах, дослідженні структури доходів та видатків об’єкта досліджень, обґрунтування відповідних пропозицій.

Об’єктом дослідження вибрано підприємство.

Предметом дипломного проекту виступають фінансові результати діяльності підприємства.

Для написання проекту будуть розглянуті наступні питання:

теоретичні аспекти формування та визначення фінансових результатів,

- законодавча база;

- аналіз фінансових результатів підприємства;

- визначення шляхів покращення фінансових результатів товариства.

Інформаційно-методологічну базу проєкту складають літературні джерела, в яких розкривається суть фінансових результатів, теоретичні аспекти їх формування та визначення, дані бухгалтерської та фінансової звітності підприємства та нормативно-правові акти, щодо правильності віднесення витрат (доходів) на валові, з метою зменшення (збільшення) бази оподаткування податком на прибуток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

1.1 Фінансові результати: їх економічна суть та формування

Фінансовий результат враховує результати за всіма видами діяльності підприємства підприємства, кінцевий підсумок (причому у підприємства одна діяльність може бути прибутковою, а інша – збитковою).

Для вивчення фінансового результату необхідно співставити виручку із АТратами на виробництво і реалізацію, які набувають форми собівартості продукції.

Якщо виручка перевищує собівартість, то фінансовий результат свідчить про отримання доходу. При АТратах, які не перевищують виручку, а підприємство перевищує встановлений об'єм АТрат і отримує збиток – негативний фінансовий результат.

Забезпечення грошових надходжень, які потрібні для відшкодування витрат виробництва й обігу, а також виконання фінансових зобов'язань перед державою, банком та іншими суб'єктами господарювання, формування доходів і прибутку є найважливішою стороною діяльності підприємств.

Вхідні грошові потоки підприємств за їхніми джерелами можна поділити на внутрішні та зовнішні. Якщо кошти надходять з джерел, яких джерел на самому підприємстві, вони належать до внутрішніх. Надходження коштів за рахунок ресурсів, які мобілізуються на фінансовому ринку, свідчить про використання зовнішніх джерел. Структура вхідних грошових потоків залежить від сфери діяльності та організаційно-правової форми підприємства. У вітчизняній практиці, 60-70% фінансових ресурсів знаходить ва підприємства за рахунок внутрішніх джерел. Внутрішні грошові надходження згідно з чинною практикою обліку і звітності включають:

- 1) виручку від реалізації продукції, робіт і послуг;
- 2) виручку від іншої реалізації;
- 3) доходи від фінансово-операційних операцій.

Виручка від реалізації продукції, робіт і послуг залежить від основної діяльності підприємств. Тому на неї припадає найбільша частка внутрішніх грошових надходжень.

На рис. 1.1 зображена структурно-логічна модель формування і використання доходів підприємств.

Рис. 1.1 Структурно-логічна модель формування й використання доходів підприємств.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Підприємства можуть реалізовувати продукцію власного сільського господарства, сировину й напівфабрикати, напівфабрикати та інші матеріали, основні засоби, що відбули з виробництва, нематеріальні активи та інше майно. Саме там грошові надходження підприємств прибутковуються у розділі "Виручка від іншої реалізації".

За командно-адміністративної економіки, холи ще не було реального фінансового ринку, уведення в класифікацію грошових надходжень доходу від

позареалізаційних операцій було чужом виправданий. Тоді підприємства майже не мали доходів від цінних паперів, крім державних облігацій, котрі мали зовсім незначну питому вагу в загальних грошових надходженнях. В основному доходи від позареалізаційних надходжень формувались за рахунок штрафів і пені, прибутку минулих років. виявленого у звітному році, списаної раніше дебіторської заборгованості, яка вважалася безнадійною, але котру проте, було погашено у звітному періоді. Однак за ринкової економіки, коли функціонує і розвивається фінансовий ринок, підприємства здійснюють фінансові інвестиції, доцільно і вести в класифікацію грошових надходжень новий розділ - "Доходи від фінансово-інвестиційної діяльності", відокремивши його від розділу "Доходи від позареалізаційних операцій".

Трансформація ринкових відносин потребує створення необхідної інфраструктури. Розвивається фінансово-кредитна система, створюються і функціонують фінансовий та страховий ринки. За таких умов багато підприємств поряд з основною займається і фінансово-інвестиційною діяльністю: купівлею і продажем цінних паперів, укладанням тимчасово вільних коштів на депозитні рахунки, лізингом, укладанням майна в оренду; валютними та іншими операціями з метою отримання додаткових доходів,

Доходи від цієї діяльності мають значну питому вагу у їхніх грошових потоках підприємств і є мірою розвитку ринкової інфраструктури, особливо фінансового ринку. Ці доходи зростатимуть. Доходи від фінансових інвестицій справляють прямий, безпосередній вплив на формування балансового прибутку.

Штрафи, пені, неустойки викликають наслідок порушення фінансових і господарських зобов'язань підприємств через порушення законодавства та умов договорів, котрі мають місце в практиці господарювання і фінансової діяльності підприємств. Окрім того, протягом року можуть бути виявлені прибуток і доходи минулих років, доплатитися дебіторська заборгованість, раніше списана як безнадійна. Усі ці надходження належать до доходів від позареалізаційних операцій, котрі у фінансових планах підприємств не передбачаються, хоча і включаються до складу їх балансового прибутку.

Отже, грошові надходження підприємств відіграють значну роль у процесі кругообігу коштів. Відшкодовуючи авансовані у виробництво вкладення, формуючи

доходи і фонди грошових коштів, вони створюють економічні умови для нового циклу виробництва і реалізації продукції, удосконалення та розширення власного господарства.

Критерії визнання доходу, застосовуються окремо до кожної операції. Проте ці критерії потрібно застосовувати до окремих елементів однієї операції або до двох чи більше операцій разом, якщо це випливає із суті такої господарської операції (операцій).

Оклад доходів, що відносяться до відповідної групи, встановлено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”. Результат операції з надання послуг може бути достовірно оцінений за наявності всіх наведених нижче умов:

- можливості достовірної оцінки доходів;
- імовірності надходження економічних вигод від надання послуг;
- можливості достовірно оцінити ступінь завершеності надання послуг на дату балансу;
- можливості достовірної оцінки витрат, здійснених для надання послуг та необхідних для їх завершення;

Дохід, який виникає в результат використання активів підприємства іншими сторонами, визнається у вигляді процентів, роялті та дивідендів.

У разі відстрочення платежу, внаслідок чого виникає різниця між середньовіковою вартістю та номінальною сумою грошових коштів або їх еквівалентів, які підлягають отриманню за продукцію (товари, роботи, послуги та інші активи), така різниця визнається доходом у вигляді процентів.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності всіх наведених нижче умов:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов’язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних

вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається, виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції.

Сума доходу за бартерним контрактом визначається за справедливою вартістю активів, робіт, послуг, що одержано або підлягають одержанню підприємством, зменшеною або збільшеною відповідно на суму переданих або одержаних грошових коштів та їх еквівалентів.

Якщо справедливу вартість активів, робіт, послуг, які отримані або підлягають отриманню за бартерним контрактом, достовірно визначити неможливо, то дохід визнається за справедливою вартістю активів, робіт, послуг (крім грошових коштів та їх еквівалентів), що передані за цим бартерним контрактом.

Облікова політика щодо визнання доходу, включаючи спосіб визначення ступеня завершеності робіт, послуг, дохід від виконання і надання яких визнається за ступенем завершеності.

Розподіл доходу за кожною групою доходів згідно з пунктом 1 Положення (стандарту) №15.

Валовий дохід загальної суми доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, а континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

Валовий дохід включає:

1. Загальні доходи від реалізації товарів (робіт, послуг), у тому числі допоміжних та обслуговуючих виробництв, що не мають статусу юридичної особи, а також доходи від реалізації цінних паперів (крім операцій з їх первинного вилучення (розміщення) та операцій з їх кінцевого погашення (ліквідації)).

2. Доходи від здійснення банківських, страхових та інших операцій з надання фінансових послуг, торгівлі валютними цінностями, цінними паперами, борговими зобов'язаннями та вимогами.

3. Доходи від операцій, передбачених статтею 7 Закону України "Про

оподаткування прибутку підприємств”.

4. Доходи від спільної діяльності та у вигляді дивідендів, отриманих від нерезидентів, процентів, роялті, володіння борговими вимогами, а також доходів від здійснення операцій лізингу (оренди).

5. Доходи, не враховані при обчисленні валового доходу періодів, що передують звітному, та виявлені у звітному періоді.

6. Доходи з інших джерел та від позареалізаційних операцій, у тому числі у вигляді:

- сум невикористаної частини коштів, що повертаються із страхових резервів у порядку;

- сум заборгованості, що підлягає включенню до валових доходів;

- сум коштів страхового резерву, використаних не за призначенням;

- вартості матеріальних цінностей, переданих платнику податку згідно з договорами схову та використаних ним у власному виробничому чи господарському обороті;

- сум штрафів так / або неустойки чи пені, одержаних за рішенням сторін договору або за рішенням відповідних державних органів, суду, арбітражного чи третейського суду;

- сум державного мита, попередньо сплаченого позивачем, що повертається на його користь за рішенням суду (арбітражного суду).

Фінансові результати відображають мету підприємницької діяльності, а доходність і є вирішальними для підприємства. Окрім його керівництва і колективу вони цікавлять вкладників капіталу (інвесторів), кредиторів, державні органи в першу чергу податкову службу, фондові біржі, які займаються купівлею-продажем цінних паперів та ін. Основним фінансовим результатом діяльності підприємства є його прибуток, іноді його замінюють показником доходу. Крім цих абсолютних показників для оцінки фінансового стану застосовують ряд відносних показників і коефіцієнтів. Послідовно їх розглянемо, почавши з найбільш загального – доходу.

Показник “дохід” досить поширений серед економічних показників на макро і мікрорівнях, у тому (дохід національний, підприємства, сім’ї громадянина). Зміст його є не однозначним. Часто цим поняттям позначають загальну виручку чи суму грошових

надходжень підприємства або окремої особи. Інше доходи ототожнюють з прибутком. Це в Україні тлумачення доходу. У сфері підприємницької діяльності офіційно визнано, що дохід – як показник фінансових результатів – це виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріальних і прирівняних до них витрат. Таким чином, у доходи з виробничих платів розглядається як його елемент, а не різновид витрат. Таке розуміння доходу відповідає глобальній макроекономічній меті виробництва, але є суперечливим на рівні підприємства, де зарплата формально має різну інтерпретацію залежно від форми власності на умови і результати виробництва. Працівники підприємства, які є його власниками (індивідуальні, колективні підприємства), розглядають свою зарплату як дохід підприємства, а зарплату найманих працівників – як елемент витрат. Але це формальні, поверхові сприйняття. Від форми власності економічна суть зарплати не міняється.

Практичне значення показника доходу полягає в тому, що він характеризує загальну суму коштів, яка поступає підприємству за певний період і за вирахуванням податків, може бути використана на споживання та інвестування. Доход подіє є об'єктом оподаткування. Загальна величина доходу підприємства включає дохід від:

- реалізації продукції, робіт, послуг;
- реалізації матеріальних цінностей і майна (матеріалів, основних фондів, нематеріальних активів);
- позареалізаційних операцій (пайової участі у спільних підприємствах, здачі майна в оренду, цінних паперів, товарного кредиту, надходжень або витрат від економічних санкцій тощо).

Доход від реалізації продукції (робіт, послуг) обчислюється як різниця між виручкою і матеріальними та прирівняними до них витратами у об'єктах реалізації, продукції. При цьому у величині доходу не враховується податок на додану вартість і акцизний збір.

До матеріальних належать витрати, які включаються у відповідний елемент кошторису виробництва. Прирівняними до матеріальних вважаються витрати на: амортизацію основних фондів, відрахування на соціальні потреби, платежі та виплати, які об'єднуються у кошторисі виробництва під назвою "Інші витрати". Таким чином, до матеріальних і прирівняних до них витрат належать усі елементи витрат: кошторис

виробництва за винятком заробітної плати. Стівідношення в матеріальних витрат у логісторисі виробництва дозволяє розрахункове визначити матеріальні витрати у собівартості реалізованої продукції.

Доход від реалізації матеріальних цінностей і майна - це різниця між ціною їх продажу і матеріальними витратами на придбання і реалізацію, відповідно, доход від реалізації основних фондів - різниця між цінністю від продажу, залишковою вартістю і матеріальними витратами на демонтаж і реалізацію.

Доходи - збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Збиток - перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Чистий дохід - виражена у вартісній формі вартість додаткового продукту, який являє собою основну складову доходу. Джерело чистого доходу - подальша і певною мірою необхідна праця. Оскільки чистий дохід є категорією розподілу, то його можна також визначити, як реалізований надлишок вартості товару понад виробничі витрати. Внаслідок відхилення ціни товару від його вартості, чистий дохід кількісно не збігається з вартістю додаткового продукту. Відокремленість витрат виробника, які набувають форми собівартості, зумовлює відокремленість доходу, який набуває форми прибутку.

Атвердження національних стандартів бухгалтерського обліку значно змінило підходи щодо визнання доходів і витрат, а також відображення їх у фінансових звітах.

Виходячи з основних припущень бухгалтерського обліку, вказаних у МСБО 1 "Розкриття облікової політики", саме із припущення нарахування доходу та витрати нараховуються, коли вони зароблені або виникли (але тоді, коли гроші були отримані або виплачені) та відображаються у фінансових звітах тих періодів до яких вони належать.

Загальні критерії визнання статей у фінансових звітах встановлені П(С)БО 1. П(С)БО 5 деталізує ці критерії стосовно доходу і витрат.

Дохід повністю відображається у звіті про фінансові результати, коли внаслідок господарської операції збільшується економічні вигоди у вигляді надходження

активів; зменшуватися зобов'язання, що призводить до зростання власного капіталу (за винятком збільшення капіталу за рахунок внесків власників).

У звіті про фінансові результати витрати визначаються:

у момент зменшення активу або збільшення зобов'язання, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу за рахунок його отлучення або розподілу власником) за умови, що оцінка витрат може бути достовірно визначена;

- на основі систематичного та раціонального розподілу (наприклад у вигляді амортизації) протягом тих звітних періодів, коли надходять відповідні економічні вигоди, пов'язані з використанням відповідного активу;

нагаймо, якщо економічні вигоди не відповідають або перестають відповідати їх визначенню як активу балансу.

Доходи і витрати включаються до складу звіту про фінансові результати на підставі принципів нарахування та відповідності.

Особливості визнання різних видів доходу вказані у П(С) БО15 "Дохід".

Основою для складання даного П(С)БО є МСБО 18 "Дохід". Тому особливості визнання різних видів доходу від реалізації згідно МСБО і П(С)БО є однаковими.

З метою визнання доходу та визначення його суми розрізняють дохід від:

- реалізації товарів, продукції інших активів, придбаних з метою перепродажу (крім інвестицій у цінні папери);

- реалізації послуг;

- користування іншими фізичними і юридичними особами активів, які належать підприємству (у вигляді процентів, дивідендів, роялті).

Дохід від реалізації товарів і продукції визнається за таких умов:

- підприємство передало покупцеві суттєвий ризик і вигоди, пов'язані з правом власності на товар;

- підприємство не приймає подальшої участі у керівництві, пов'язаному з володінням та не здійснює ефективного контролю за реалізованими товарами;

- сума доходу може бути достовірно оцінена;

- ймовірно отримання підприємством економічних вигод, пов'язаних з операцією;

- витрати, які були або будуть понесені у зв'язку з операцією, можуть бути достовірно визначені.

Результати від надання послуг може бути визначений за наявності таких умов:

- можливості достовірної оцінки доходу;
- ймовірності отримання підприємством економічних вигод від надання послуг;
- можливості достовірної оцінки ступеня завершеності, надання послуг на дату балансу;
- можливості достовірної оцінки витрат, здійснених для надання послуг та необхідних для їх завершення.

Дохід, який виникає в результаті використання активів підприємства іншими сторонами, визнається у вигляді відсотків, роялті та дивідендів, якщо :

- ймовірно отримання підприємством економічних вигод;

- дохід може бути достовірно оцінений.

При цьому:

- відсотки визнаються у періоді, до якого вони належать пропорційно часу, виходячи з бази їх нарахування;
- роялті визнаються на основі нарахування згідно економічного змісту відповідної угоди;
- дивіденди визнаються, коли виникає право акціонера на їх отримання.

Згідно НІІ(С)БО 15 дохід оцінюється за справедливою вартістю компенсації, яка була отримана або підлягає отриманню. За МСБО до доходу не включаются суми, які отримуються від імені третьої сторони, податок з продажу, мито, будь-які надані торговельні знижки. Такий показник ще називається чистим доходом, і саме під цією назвою він включений до складу звіту про фінансові результати.

У загальному вигляді сума чистого доходу (Д), отриманого, чи очікуваного до отримання, визначається за виразом:

$$Д = В - П - ДТР - Зн - Уц, \quad (1.1)$$

де $В$ – валова сума грошових коштів, яка має надійти чи надійшла на рахунки в банк, чи до каси підприємства;

$П$ – платежі, що підлягають перерахуванню до державного бюджету;

ДПР – доходи, отримані на користь третіх осіб (крім держави);

Z_n, U_n – знижки, уцінки, повернення товарів за умовами укладеного договору.

У разі відстрою платежу, внаслідок якої виникає різниця між справедливою вартістю та номінальною сумою грошових коштів або їх еквівалентів, які отримані або підлягають отриманню, вона визнається як дохід у вигляді відсотку.

У разі здійснення операцій обміну товарів або послуг на товари або послуги, які є подібними по суті та вартості, дохід не визнається.

В інших випадках дохід обчислюється за справедливою вартістю отриманих товарів або послуг, скоригованих на суму будь-яких переданих грошових коштів або їх еквівалентів. Сума доходу розраховується за формулою:

$$K = B_{спр} - K, \quad (1.2)$$

де $B_{спр}$ – справедлива вартість отримання товарів чи послуг;

K – сплачені за цією ж операцією грошові кошти або їх еквіваленти.

Якщо неможливо достовірно оцінити справедливую вартість отриманих товарів (послуг), дохід визнається згідно справедливої вартості переданих товарів (послуг), скоригованих на суму будь-яких переданих грошових коштів або їх еквівалентів.

Отже, основні вимоги до визнання та оцінки доходів і витрат, які містяться у НП(СБО) ґрунтуються на загальних критеріях визнання доходів і витрат за МСБО.

Отже, фінансовий результат – це основний узагальнюючий показник, який характеризує ефективність господарської діяльності підприємства. Фінансовий результат як показник може мати як позитивне, так і негативне значення. У першому випадку підприємство отримує прибуток, у другому – збиток. Фінансовий результат формується протягом звітного періоду шляхом вирахування з доходів діяльності відповідних витрат. Із проведенням реформування бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку відбуваються зміни у методичній визначення прибутку підприємства, які було висвітлено у даному розділі роботи.

В умовах сучасної системи бухгалтерського обліку порядок формування і обліку фінансових результатів ведеться відповідно до таких нормативних документів:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”

2. П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”

3. П(С)БО 15 “Дохід”

4. П(С)БО 16 “Витрати”.

5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій.

6. Інструкції із застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань, господарських операцій підприємств і організацій.

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Доходи – збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов’язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати.

Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені витрати.

Відповідно до введення П(С)БО в Україні фінансовий результат утворюється з доходів діяльності за вирахуванням витрат. Порядок формування доходів, витрат і фінансових результатів показано на рис. 1.2.

До доходів діяльності підприємства належать:

- доходи від реалізації продукції (робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- доход від участі в капіталі;
- інші фінансові доходи;
- інші доходи;
- надзвичайні доходи.

До витрат, які здійснюються для отримання вищевказаних доходів, відносять:

- витрати на реалізацію продукції (робіт, послуг);

- адміністративні витрати;

- витрати на збут;

- інші витрати операційної діяльності;

- фінансові витрати;

- витрати від участі в капіталі;

- інші витрати;

- податок на прибуток;

- надзвичайні витрати.

Етапи процесу побудови обліку фінансових результатів:

I. Формування елементів АТрат відповідно до вимог законодавства (елемент витрат – сукупність економічно однорідних витрат).

II. Визначення належності елементу АТрат до виду діяльності.

III. Визначення величини фактичної собівартості придбаних матеріалів, продукту праці.

На цих етапах формується фактична собівартість продукції.

IV. Визначення доходу від продажу готового продукту.

Порівняння АТрат і доходу має можливість визначити фінансовий результат діяльності по кожному окремому продукту.

Протягом тривалого часу загальна сума отриманого підприємством прибутку визначалась як балансовий прибуток.

Балансовий прибуток – загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, отримана як на території України, так і за її межами, що відображена в його балансі і включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), в тому числі продукції допоміжних, обслуговуючих виробництв, що не мають окремого балансу; основних фондів; нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, а також прибуток від орендних (лізингових) операцій, роялті, а також позареалізаційних операцій.

Структурно-логічна схема формування прибутку підприємства до реформування бухгалтерського обліку і фінансової звітності наведена на рисунку 1.3.

Основна діяльність – це операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, послуг), що є визначальною метою створення підприємства та забезпечують основну частку його доходу. Результатом цієї діяльності є прибуток від реалізації цієї продукції (робіт, послуг).

Фінансовий результат від іншої операційної діяльності складається з фінансового результату від:

- реалізації оборотних активів;
- реалізації іноземної валюти;
- операційної оренди активів;
- операційних курсових різниць;
- одержаних (сплачених) пені і штрафів, неустойок;
- списання кредиторської заборгованості;
- відшкодування раніше списаних активів;
- одержані гарантії та субсидії;
- інші операції.

Фінансова діяльність – це діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного і позикового капіталу підприємства. У склад прибутку (збитку) від фінансових операцій входять:

- дохід (втрати) від інвестицій в асоційованій і дочірній підприємства;
- дохід (втрати) від спільної діяльності;
- дивіденди одержані;
- відсотки одержані за облігаціями та іншими цінними паперами;
- інші доходи від фінансових операцій.

До складу фінансового результату від іншої звичайної діяльності входять:

- результат від реалізації фінансових інвестицій;
- результат від реалізації основних засобів;
- результат від реалізації необоротних активів;
- дохід (втрати) від неопераційних курсових різниць;
- уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій;
- інші доходи (втрати) від звичайної діяльності.

До надзвичайної діяльності відносять операції або події, які відрізняються від звичайної і не відбуваються часто або регулярно. Це стихійне лихо, пожежа тощо. Витрати внаслідок таких подій, їх покриття за рахунок страхового відшкодування та інших факторів враховуються під час розрахунку фінансових результатів від незвичайної діяльності.

Прибуток (збиток) від надзвичайних подій складається з:

- витрат від стихійного лиха;
- витрат від техногенних катастроф і аварій;
- відшкодування збитків від надзвичайних подій;
- інші надзвичайні доходи і витрати.

В бухгалтерському обліку чистий прибуток (збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльності і зокладчас:

- чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, послуг);
- валовий прибуток (збиток);
- фінансовий результат від операційної діяльності;
- прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування;
- прибуток (збиток) від звичайної діяльності;
- прибуток (збиток) від надзвичайної діяльності.

Фінансовий результат від операційної діяльності (ΦP_{od}) визначається за формулою:

$$\Phi P_{od} = \text{ВП}(з) + \text{УОД} - (\text{АВ} + \text{ВЗ} + \text{УОВ}), \quad (1.3)$$

де $\text{ВП}(з)$ – валовий прибуток (збиток);

УОД – інші операційні доходи;

АВ – адміністративні витрати;

ВЗ – витрати на збут;

УОВ – інші операційні витрати.

Розрахунок фінансового результату – прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування ($\Phi P_{зд}$) здійснюється за формулою:

$$\Phi P_{зд} = \Phi P_{od} - (\text{ДД} + \text{УФД} + \text{УДК} - \text{ФВ} + \text{ВК} + \text{ВБ}), \quad (1.4)$$

де ДК – дохід від участі в капіталі;

ІФД – інші фінансові доходи;

ІД – інші доходи;

ФВ – фінансові витрати;

ВК – втрати від участі в капіталі;

ІВ – інші виплати.

Розрахунок фінансового результату – прибутку (збитку) від звичайної діяльності (П(З)) здійснюють за формулою:

$$П(З) = П(З)зд - ПП, \quad (1.5)$$

де П(З)зд – прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування;

ПП – податок на прибуток.

Чистий прибуток або збиток розраховують за формулою:

$$ЧП(З) = ФРзд + Днд - ППнд - Внд - ЗПН, \quad (1.6)$$

де ФРзд – фінансовий результат від звичайної діяльності (прибуток збиток);

Днд – дохід від надзвичайної діяльності;

ППнд – податок на прибуток від надзвичайної діяльності;

Внд – витрати від надзвичайної діяльності;

ЗПН – зменшення податку на прибуток від збитків від надзвичайної діяльності.

Отже, узагальнюючим фінансовим показником діяльності будь-якого підприємства є чистий прибуток, на формування абсолютної суми якого впливає багато чинників.

1.2 Прибуток як основний фінансовий результат діяльності підприємства та управління ним

Прибуток підприємства це перевищення доходів від його діяльності над сумою витрат; він являє собою єдину форму його власних нагромаджень.

Податок на додану вартість і акцизний збір, які надходять у складі виручки від реалізації продукції підприємств, являють собою форми централізованих нагромаджень, у повній сумі надходять у розпорядження держави, формуючи значну частку прибуткової частини державного бюджету.

На відміну від ПДВ і акцизного збору, прибуток, що його одержують підприємства у сфері виробництва товарів і послуг, хоч він також є одним із головних джерел формування централізованих фінансових ресурсів держави, в значній своїй частині використовується тими підприємствами, які його одержали, на збільшення виробництва, реконструкцію і технічне переозброєння їх основних засобів, удосконалення технології, матеріальне заохочення трудящих, соціальний розвиток колективів.

Законодавство України, яке регулює господарську діяльність суб'єктів підприємництва і порядок організації бухгалтерського обліку і звітності з одного боку, і систему оподаткування прибутку – з іншого, під “прибутком” визначає два різних економічних явища.

З проведенням реформування бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні з 2000 р. відповідно до міжнародних стандартів відбуваються зміни в методичні визначення прибутку підприємства.

Облік і визначення фінансових результатів – прибутку (збитку) здійснюється за такими видами діяльності підприємства:

- звичайна діяльність, у тому числі операційна, та інша звичайна діяльність;
- діяльність, пов'язана з виникненням надзвичайних подій.

У свою чергу операційна діяльність поділяється на основну та іншу операційну діяльність.

Згідно з Законом України “Про оподаткування прибутку підприємств”, прибутком вважається сума валових доходів, тобто по суті доходів від усіх видів діяльності, скорочена певним чином для цілей оподаткування, зменшена на суму валових витрат підприємства і на вартість зносу (амортизації) основних засобів і нематеріальних активів. Аналіз складу валових доходів і валових витрат свідчить про те, що прибуток як об'єкт оподаткування являє собою доцільну умовну величину, яка відображає співвідношення між доходами і витратами підприємства за певний, законодавчо встановлений період оподаткування. Головна його особливість полягає в тому, що він безпосередню не залежить від собівартості продукції, від різниці між виручкою від реалізації продукції і витратами на виробництво цієї продукції. Прибуток

як об'єкт оподаткування визначається за даними спеціальною податковою солюту, який не співпадає з бухгалтерським обліком прибутку.

Прибуток у класичному розумінні являє собою різницю між ціною товару і АТрагати на виробництво товару – його собівартістю. Саме таке розуміння прибутку закладене в усіх законодавчих актах України, крім законодавства про оподаткування прибутку. Такий показник, безумовно, в більшій мірі характеризує якість господарювання підприємства, саме він реальний з точки зору спроможності підприємства відраховувати частину прибутку до бюджету.

Прибуток синтезує в собі всі найважливіші сторони роботи підприємства. Щоб прибуток підприємства зростає, воно повинне:

- нарощувати обсяги виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг;
- розширювати, орієнтуючись на ринок, асортимент і якість продукції;
- впроваджувати заходи щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників;
- зменшувати витрати на виробництво (реалізацію) продукції (тобто її собівартість);
- з максимальною віддачею використовувати потенціал, що є у його розпорядженні, у тому числі фінансові ресурси;
- зі знанням справи неспівдієвую політику, бо на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни;
- грамотно будувати договірні відносини з постачальниками і покупцями;
- зміти найбільш доцільно розміщати (вкласти) одержаний раніше прибуток з точки зору досягнення оптимального ефекту.

Не важко помітити, що останні три з названих вище напрямків значною мірою залежать від сумлінності і кваліфікації економістів, які причетні до фінансової роботи підприємства. Так, на стадії укладання угод з покупцями дуже важливо домовитися про оптимальні ціни на товари і послуги, стрігти перегляду ціну зв'язку з інфляційними процесами в економіці. У договорі повинні бути чітко визначені застереження щодо порядку обчислення розмірів втрат (збитків), які є наслідком порушень зафіксованого у ньому зобов'язання сторін, а також щодо порядку відшкодування цих втрат. З директивно-планової економіки всі ці питання для підприємств не мали суттєвого значення, оскільки

Вони практично не були зацікавлені у збільшенні прибутку. Вони не розпорядкались ним. У ринкових же умовах після сплати податків до державного бюджету й інших обов'язкових відрахувань весь прибуток, що залишається, надходить у повне розпорядження власників або трудових колективів підприємств.

Прибуток, який визначається бухгалтерському обліку підприємств, складається з:

- прибутку від реалізації товарної продукції (робіт, послуг);
- прибутку (або збитку) від іншої реалізації;
- прибутку, отриманого від здійснення підприємством корпоративних прав (у тому числі у вигляді дивідендів на придбані акції акціонерних товариств, процентів на внески до статутних (ФСНПЗ спільних підприємств);
- прибутку (або збитку) від інших позареалізаційних операцій.

Всі разом ці складові частини становлять так званий балансовий прибуток підприємства, що знаходить своє відображення у пасиві бухгалтерського балансу.

Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції (робіт, послуг) в цілому (цінах без ПДВ і акцизів та відрахуваннями на виробництво і реалізацію).

На собівартість товарної продукції підприємства зобов'язані відносити всі витрати на виробництво згідно з чинним законодавством. В даний час воно встановлює перелік витрат виробництва, що відносяться на собівартість продукції (робіт, послуг), за 5-ма групами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація основних засобів та нематеріальних активів, інші витрати (включаючи витрати на реалізацію продукції, а також податки, збори, інші обов'язкові платежі, передбачені законодавством).

У складі третьої та п'ятої з цих груп є, зокрема, витрати підприємства на створення таких загальнодержавних цільових фондів: Пенсійний фонд України; Фонд соціального страхування України; Фонд коштів на випадок безробіття; Державний фонд сприяння конверсії; Фонд коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних шляхів загального користування.

Відрахування у перші чотири згаданих вище фонди підприємства здійснюються пропорційно до загального фонду оплати праці, включаючи премії, усі види згощень праці робітників і службовців підприємств, на які нараховуються страхові внески згідно

з чинним законодавством (пропорційно, але не за рахунок фонду оплати праці). До Пенсійного фонду України підприємства всіх форм власності вносять збори у розмірі 32 відсотки від фонду оплати праці, до Фонду соціального страхування України – 4 відсотки (обидва ці фонди функціонують поза Державним бюджетом); у доход Державного бюджету вноситься збір коштів на випадок безробіття (1,5 відсотка від фонду оплати праці).

Відрахування коштів підприємств у інші загальнодержавні фонди здійснюється згідно з положеннями про ці фонди.

В законодавчому порядку встановлюються також витрати і збитки, що безпосередньо відносяться на зменшення прибутку підприємств, а саме: витрати і нестачі товарно-матеріальних цінностей понад норми природного убоутку, якщо не встановлено винуватців, збитки від простоїв через внутрішні виробничі і зовнішні причини, некомпенсовані збитки від стихійного лиха, суми дебіторської заборгованості, термін позовної давності яких минув та ін. Повна собівартість реалізованої продукції включає також комерційні витрати (витрати, пов'язані з реалізацією продукції).

Прибуток або збиток від іншої реалізації може мати місце у підприємства головним чином від реалізації продукції, робіт, послуг підсобних, допоміжних та обслуговуючих виробництв (наприклад, реалізація на сторону власних послуг своїх ремонтних, транспортних цехів, продукції пілобного сільського господарства тощо). Сюди ж відносяться фінансові результати від реалізації зайвих для підприємства сировини, матеріалів, інших товарно-матеріальних цінностей із складу оборотних активів. Якщо підприємству вдається реалізувати матеріальні цінності дорочче, ніж ціна їх придбання (з урахуванням накладних видатків по їх зберіганню, транспортуванню тощо), фонд одержує прибуток, і навпаки. При реалізації будівель, споруд, передавальних пристроїв (тобто об'єктів основних засобів І-ї групи за класифікацією, прийнятою Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств") сума перевищення виручки від реалізації над балансовою вартістю реалізованого об'єкта вважається прибутком (і включається до складу валових доходів), а сума перевищення балансової вартості об'єкта над виручкою являє собою збиток (і включається до складу валових

виграш). Такий порядок визначення прибутку або збитку не поширюється на інші основні засоби підприємств.

Прибутки і збитки від позареалізаційних операцій являють собою різні надходження коштів, видатки і витрати, які прямо не пов'язані з реалізацією товарної продукції та інших товарно-матеріальних цінностей.

Перш за все, всі суб'єкти підприємництва мають право володіти корпоративними правами, тобто правами власності на частку (паї) у статутних фондах інших юридичних осіб через придбання акцій акціонерних товариств, внески коштів до статутних фондів спільних підприємств тощо. Таке розміщення фінансових ресурсів дає змогу підприємству одержувати прибутки поза Процесом реалізації товарної продукції та іншої реалізації.

Серед інших позареалізаційних прибутків значну питому вагу звичайно складають доходи від застосування всього роду фінансових (штрафних) санкцій до контрагентів за порушення господарських угод, чинних правил розрахунків. Мова йде про штрафи, пеню, неустойки та інші види санкцій, які одержані від партнерів або відносно яких є рішення суду, арбітражу чи іншого відповідного органу про їх надходження. Так, чинне законодавство України передбачає штрафи за недопоставку продукції, порушення строків поставки, асортименту і якості продукції. У цій справі фінансова служба підприємства у координації з юридичною та бухгалтерською службами проводять роботу, яка забезпечує надходження цих доходів від контрагентів-порушників, зокрема слідкує за своєчасним оформленням документів для розгляду в арбітражних судах справ про стягнення санкцій з тих, хто порушує умови договорів і не сплачує самостійно, як належить за законом, штрафів, неустойок, пені та ін.

У складі позареалізаційних прибутків підприємство може, зокрема, мати: прибуток, що є результатом операцій з тарою, кожна, наприклад, різниця між цінами на нову оборотну тару і цінами, які використовуються у розрахунках при поверненні тари, перевищує видатки на ремонт і реставрацію цієї тари; прибуток минулих років, що виявився у звітному році; надходження штрафів від банків за АРРИМКУ проходження платіжних документів понад нормативного терміну (порядок стягнення цих штрафів введений із метою підвищення віднадальності комерційних банків за організацію розрахунків у народному господарстві; надходження боргів, списаних у попередніх звітних періодах як безнадійні;

списання кредиторської заборгованості між підприємствами, недержавних форм власності, якщо термін позовної давності такої заборгованості минув, надходження процентів від вкладення фінансових ресурсів у облигації, процентів від внесків вільних коштів у банківські депозити тощо.

До складу позареалізаційних прибутків відносяться також сума індексації вартості основних засобів у зв'язку з інфляцією, яка вважається капітальним доходом.

Найхарактернішими збитками від позареалізаційних операцій є втрати від списання боргів та безнадійної дебіторської заборгованості, невипишовані збитки від стихійних лих, пожеж, аварій і інших надзвичайних ситуацій, збитки від операцій з старою тощо. Позареалізаційні збитки або доходи можуть бути від ліквідації основних засобів, від купівлі/продажу цінних паперів, іноземної валюти.

Слід підкреслити особливо, що законодавство України не передбачає віднесення до категорії позареалізаційних збитків (а у податковому обліку – до складу валових витрат) сум сплачених фінансових санкцій за порушення податкового законодавства, інших штрафів, пені, неустойок, включаючи ті, які пов'язані з порушенням господарських договорів. Ці збитки, які сплачені підприємством або відносно суми яких є рішення суду, або арбітражного суду, відшкодовуються в порядку розподілу прибутку підприємства, тобто з рахунок прибутку, що залишаються у його розпорядженні після сплати всіх податків до бюджету.

У салдовому балансі підприємства на будь-яку звітну дату є довідкові дані (що не входять до валюти балансу) про суму балансового прибутку, одержану з початку року, і суму використаного прибутку. Нерозподілений (невикористаний) прибуток поточного та минулого років входить у загальну суму балансу, будучи частиною фінансових ресурсів підприємства.

При перевищенні суми витрат підприємства над сумою доходів від його діяльності утворюються збитки, які знаходять відображення в балансі підприємства. З 1997 року в 1 розділі пасиву балансу “Джерела власних і притриваних коштів” підприємства вказують суми балансових збитків (минулих і звітних років). На суму балансового збитку зменшується підсумок першого розділу і валюта балансу в цілому (зменшується сума власних фінансових ресурсів). Збиткова діяльність підприємства несутимісна з ринковими умовами господарювання.

Загальновиrobничі витрати розподіляються на кожний об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, зарплати, обсягу діяльності, прямих витрат) при нормальній послужності.

Нерозподілені постійні загальновиrobничі витрати включаються до складу собівартості проданої продукції у періоді їх виникнення.

Наднормативні виrobничі витрати виникають за фактом при наявності відхилення від встановлених норм описання матеріальних цінностей у виrobництві.

Прибуток від операційної діяльності – визначається як сума залового прибутку, іншого операційного доходу за вирахуванням адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування – визначається як сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших доходів (прибутків) за вирахуванням фінансових та інших витрат (збитків). Прибуток від звичайної діяльності підприємства включає:

1. Прибуток від операційної діяльності.
2. Фінансові прибутки:
 - дивіденди отримані;
 - проценти отримані.
3. Інші прибутки:
 - прибуток від реалізації фінансових інвестицій;
 - прибуток у вигляді безкоштовно отриманих активів;
 - дохід від реалізації необігових активів.
4. Прибуток від участі в капіталі.
5. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.

Прибуток (збиток) від надзвичайної діяльності підприємства:

1. Надзвичайні прибутки – прибутки, які відповідають визначенню надзвичайних подій та операцій.

Під розподілом прибутку потрібно розуміти спрямування прибутку до бюджету у вигляді податків і визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядження підприємства.

Через розподіл прибутку реалізується одна із його найважливіших функцій - стимулювання діяльності підприємств. Поряд ніж бути використаним на фінансування росту підприємства, прибуток розподіляється між сторонами, що забезпечують його створення.

Кількості сторін, якими він присвоюється, у першу чергу, залежать від організаційно-правової форми підприємства. Незалежно від того, яке підприємство частина прибутку присвоює держава у вигляді податків. Решта прибутку присвоюється підприємством на умовах: оперативного управління (казенне підприємство), повного господарського відання (державне підприємство), на правах власності (приватне підприємство, товариство).

Об'єктом розподілу є балансовий прибуток підприємства.

Законодавче розподіл прибутку регулюється в тій його частині, яка поступає в бюджет різних рівнів, у вигляді податків і інших обов'язкових платежів. Визначення напрямків використання прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства, структури статей використання знаходиться в компетенції підприємства.

Принципи розподілу прибутку можна сформулювати наступним чином:

- прибуток для підприємства поступає у відповідні бюджети у вигляді податків і зборів, ставки яких не можуть бути довільно змінені. Склад і ставки платежів, порядок їх нарахування і внесення в бюджет встановлюється законодавством.
- величина прибутку підприємства, яка залишається в розпорядженні після сплати податків, не повинна знижувати його зацікавленості в рості обсягів виробництва і покращенні результатів виробничо-господарської і фінансової діяльності;
- прибуток підприємства, в першу чергу, направляється на накопичення, що забезпечує розвиток підприємства, тільки в залишковій частині – на споживання.

У розподіл прибутку можна виділити два етапи. Перший етап – це розподіл балансового прибутку. На цьому етапі учасниками розподілу є держава й підприємство. У результаті розподілу кожний з учасників одержує свою частку прибутку. Пропорції розподілу прибутку між державою і підприємствами має важливе значення для забезпечення державних потреб і потреб підприємств.

Пропорції розподілу прибутку між державою (бюджетом) і підприємством складаються під впливом кількох чинників. Істотно значення при цьому має податкова політика держави, яка реалізується в сумі податків, що сплачуються за рахунок прибутку, у визначенні об'єктів оподаткування, ставках оподаткування, у порядку

надання податкової пільги.

Другий етап - це розподіл і використання прибутку, що залишився в розпорядженні підприємств після здійснення платежів у бюджет. На цьому етапі можуть створюватися за рахунок прибутку цільові фонди: резервний, розвитку і удосконалення виробництва, соціальних потреб, заохочення. Кошти цих фондів використовуються для фінансування відповідних витрат.

Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, не слід ототожнювати з чистим прибутком. Чинні нормативні акти визначають, що за рахунок прибутку підприємства повинні сплачувати ще і штрафи в таких випадках:

- за порушення господарських договорів із суб'єктами господарювання;
- за несвоечасне подання в податкову адміністрацію необхідних розрахунків;
- за АТримку перерахування коштів у бюджет і державні цільові фонди;
- за приховування прибутку від оподаткування, записання інших податків;
- за недотримання встановлених лімітів забору води або використання води без укладання відповідної угоди (це стосується використання води з державних водогосподарських систем);
- за прострочені банківські позички;
- за невиконання квоти зі створення робочих місць для інвалідів.

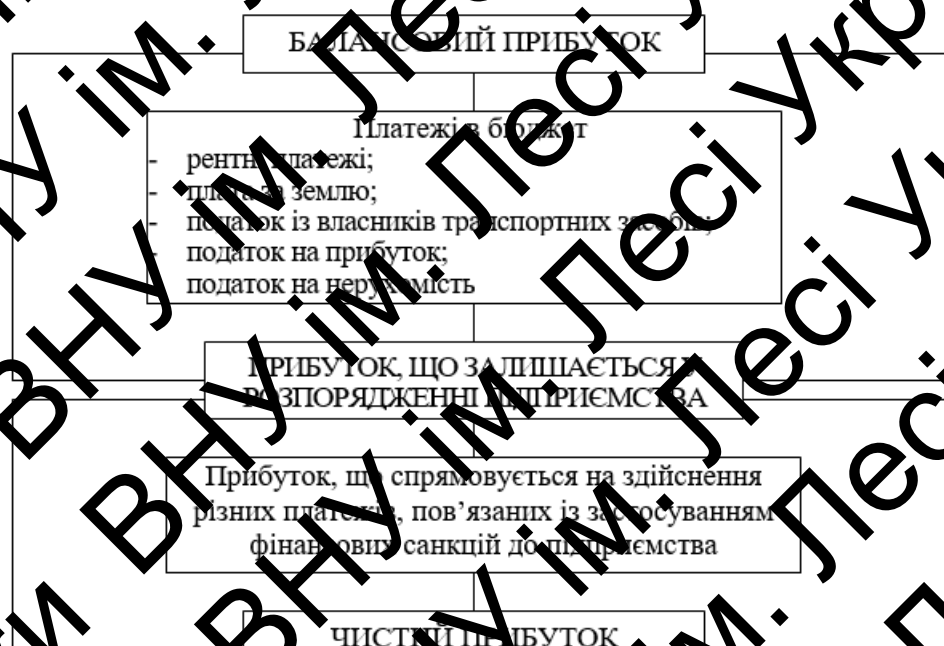

Рис. 1.4. Структурно-логічна схема розподілу балансового прибутку і формування чистого прибутку підприємства

Отже чистий прибуток — це частина прибутку, що залишається в підприємства після сплати податків та можливих штрафів (унаслідок застосування фінансових санкцій).

У процесі розподілу чистого прибутку формуються грошові фонди цільового призначення:

1. Фонд коштів, які спрямовуються на розвиток та вдосконалення виробництва.
2. Фонд, коштів, які спрямовуються на соціальні потреби.
3. Фонд коштів для матеріального заохочення.
4. Резервний (страховий) фонд.
5. Фонд коштів, які використовуються на інші цілі.

При прийнятті рішень про розподіл чистого прибутку підприємство повинне знайти оптимальне співвідношення у спрямуванні додаткових фінансових ресурсів на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, матеріального заохочення трудівників (акціонерів, найовиків) і на інші цілі.

Фонд коштів на розвиток і вдосконалення виробництва витрачається на задоволення потреб, які пов'язані зі зростанням обсягів виробництва, технічним переозброєнням, вдосконаленням технології виробництва та інших потреб, що забезпечують зростання і вдосконалення матеріально-технічної бази підприємства.

Вони представляють собою капітальні вкладення в будівництво нових виробничих площ, реконструкцію підприємств, придбання і монтаж нового устаткування, інші витрати капітального характеру, включаючи природоохоронні і такі, що спрямовані на поліпшення умов праці, техніки безпеки, на проведення науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт, підготовку та освоєння нових процесівних і технологій та видів продукції.

За рахунок цієї частини чистого прибутку підприємства сплачують заборгованість по довготермінових банківських кредитах на інфляційні цілі, а також по процентах за ці кредити.

Однією з потреб виробництва, яка пов'язана з його розширенням, є збільшення власних фінансових ресурсів, які виражаються у запасі сировини, матеріалів, перебідні запаси незавершеного виробництва, готової продукції, товарів, тобто збільшення фонду власних оборотних коштів. Підприємства періодично спрямовують частину

прибутку безпосередньо до статутного фонду на корист нормативу власних оборотних коштів.

Фонд коштів, які спрямовуються на соціальні потреби, використовуються в основному на такі витрати, що сприяють соціальному розвитку колективу підприємства:

- будівництво, реконструкцію і капітальний ремонт житлових будинків і об'єктів соціально-культурної сфери;
- утримання об'єктів соціально-культурної сфери (дитячих дошкільних закладів, літарень, будинків і баз відпочинку, клубів і палаців культури тощо);
- проведення оздоровчих, культурно-масових заходів, у тому числі придбання путівок на відпочинок і лікування;

інші подібні витрати (наприклад, на здешевлення харчування робітників і службовців в заводських їдальнях, оснащення клубів, кімнат відпочинку, гуртожитків теле-радіоапаратурою, іншим обладнанням, придбання подарунків для ветеранів тощо).

Фонд коштів для матеріального заохочення використовуються для зацікавленості працівників підприємства в досягненні високих кінцевих результатів роботи. В даному напрямку прибуток використовується на виплату винагороди за загальні результати роботи за підсумком року на одноразове преміювання окремих працівників за виконання особливо важливих виробничих завдань, виплату премій за інші досягнення в роботі, а також надання одноразової матеріальної допомоги робітникам і службовцям.

Акціонерні товариства виплачують за рахунок чистого прибутку дивіденди держателям акцій – засновникам і акціонерам.

Резервні (страхові) фонди можуть створюватися за рахунок прибутку підприємствами всіх форм власності для використання на випадок різкого погіршення фінансового становища в результаті тимчасової зміни ринкової кон'юнктури, стихійних лих тощо. В акціонерних товариствах, товариствах з обмеженою відповідальністю та інших господарських товариствах, створення ними резервних (страхових) фондів за рахунок прибутку є обов'язковим у порядку і розмірах, що визначаються установчими документами.

Прибуток, що залишається у підприємств після сплати податків та інших обов'язкових платежів, може бути використаний також і на інші цілі його власниками або трудовими колективами. Підприємства мають право вкласти свої фінансові ресурси у створення спільних підприємств, у тому числі за участю іноземних інвесторів, купівлі акцій, облігацій, інші цінні папери юридичних осіб. З прибутку підприємства можуть перераховувати кошти на спеціально відкриті рахунки благодійних фондів, робити внески установам культури, освіти, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, громадським організаціям інвалідів тощо. Певна сума прибутку, що спрямована на добровільні внески і благодійні цілі (у межах 4 відсотків загальної суми оподаткованого прибутку) звільняється від оподаткування.

За рахунок прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, воно повинно відшкодувати збитки і збитки, які згідно з діючим законодавством не відносяться на зменшення балансового прибутку. Штрафів і пеней платежів до бюджету і до позабюджетних цільових фондів, штрафів за недотримання вимог щодо охорони навколишнього середовища від забруднення та шкідливих впливів, за недотримання санітарних норм і правил, штрафів за порушення умов і господарських договорів, які визнані підприємством або щодо яких одержані рішення судів (арбітражних судів) та ін.

Нерозподілений прибуток як прибуток, що використовується на накопичення, нерозподілений прибуток минулих років свідчить про фінансову стійкість підприємства, про наявність джерел для наступного розвитку.

Бухгідною точкою визначення умов прибуткової роботи підприємства є прогноз способу реалізації продукції (робіт, послуг), тобто вивчення частини ринку, на якому підприємство має можливість реалізувати конкретну продукцію, виходячи з реальних обмежень по виробничих потужностях, поставок сировини і матеріалів. Прогноз реалізації продукції вимагає однозначного визначення договірних цін, узгодження їх з покупцями. При уточненні об'єктів реалізації кожного виду продукції необхідно визначити планові АТрати як в цілому на весь прогнозний обсяг реалізації, так і калькуляційний по кожному виду виробів, що не завжди реально в період проведення попередніх розрахунків із-за можливої невизначеності в конкретній номенклатурі випуску продукції.

При проведенні цих розрахунків необхідно використовувати дані про динаміку зміни прибутку за декілька років, собівартості з виділенням змінних і постійних витрат, товарної продукції, рентабельності окремих видів виробів хоча б за останнє півріччя.

При плануванні обсягу реалізації виникає проблема визначення мінімальної величини обсягу реалізації в цілому по підприємству, як початкової критичної точки, нижче якої просто не варто прийматись за діло. Для цього будують “графік безбитковості” (рис. 1.5).

Рис. 1.5 Графік безбитковості.

Мінімальний обсяг реалізації для забезпечення безбитковості, але і безприбуткової діяльності може бути розрахована по формулі.

Таким чином $P_{\min}$ дорівнює АТратам на виробництво і реалізацію продукції $|C|$.

$$P_{\min} = C,$$

(1.9)

При плануванні обсягу реалізації у більшій величині (P_1) ніж $P_{\min}$ ($P_1 > P_{\min}$) підприємство забезпечує одержання повної суми прибутку (Π_1) розмір якого можна розрахувати по формулі:

$$\Pi_1 = P_1 \cdot (1 - D_o) - B. \quad (1.10)$$

Економічний зміст висловлюється так. При прибутковій реалізації $(1 - D_0)$ представляє собою долю постійних витрат і прибутку в 1 грн. реалізації. Тому множивши плановий обсяг реалізації на долю постійних витрат $(P_1 \cdot (1 - D_0))$, ми одержуємо сумарну планову величину постійних витрат і прибутку у виручці. Якщо з цієї величини вирахувати планові постійні витрати, буде одержана планова величина прибутку.

З розрахунків видно, що при рівних базових умовах більша сума постійних витрат вимагає більшого мінімального обсягу для забезпечення беззбиткової діяльності.

Як частковий може використовуватись спрощений варіант визначення мінімального обсягу реалізації при умові випуску одного виду продукції (робіт, послуг) по однієковій ціні.

При цьому мінімальний обсяг реалізації в натуральних вимірниках можна визначити по формулі:

$$P_{\min} = \frac{\sum_{i=1}^n B_i}{\Pi_2 - B_{30}}, \quad (1.11)$$

де Π_2 — ціна одиниці продукції, грн.

B_{30} — змінні витрати на одиницю продукції, грн.

$\Pi_2 - B_{30}$ — доля постійних витрат в ціні на одиницю продукції при безприбутковій і беззбитковій реалізації або постійних витрат і прибутку при прибутковій реалізації.

Відповідно, при плануванні обсягу реалізації в більшому розмірі ніж мінімальний, підприємство визначає прибуток, величина якого визначається по формулі:

$$P_1 = P_1 \cdot x (\Pi_2 - B_{30}) - B_{n_1}, \quad (1.12)$$

Розподіл АТ ват робиться у відповідності до залежності від обсягу виробництва (реалізації) продукції.

До змінних витрат слід відносити матеріальні АТ, витрати по оплаті праці і відрахування на соціальне страхування.

Решту витрат (зарплата управлінського персоналу, відрахування на соєстрахування, плата за оренду, плата за кредит в межах встановлених ставок, амортизація основних засобів, витрати на утримання і ремонт приміщень, представницькі витрати і витрати на рекламу, податки і збори і т.д.) можна включати в перемінні витрати.

У практиці планування застосовується два методи визначення планового прибутку:

- метод прямого рахунку;
- аналітичний (контрольний) метод рахунку.

Метод прямого рахунку застосовується при відносно невеликій номенклатурі продукції. При цьому величина прибутку визначається як різниця між обсягом реалізованої продукції у вартісному виразі і її собівартістю:

$$\text{Преал: } \sum_{i=1}^n q_i (U_{21} - C_i) \quad (1.13)$$

Недоліком прямого методу є те, що він не виявляє факторів, які впливають на зміну прибутку. Крім того, при наявності великої номенклатури виробів перевірити правильність розрахунків важко.

Аналітичний метод планування базується на вивченні факторів, які визначають рівень прибутку та рентабельності в базовому періоді (наприклад, у 1996 р. при плануванні на 1997 р.) врахуванні їх, а також інших факторів, які повинні діяти вже в плановому періоді. Послідовність така:

1. Перший етап. Оскільки робота з планування прибутку проводиться до закінчення базового періоду (наприклад, у жовтні 1996 на 1997 р.) на початку обчислюється очікуваний прибуток від реалізації товарної продукції за звітний період. Для цього сума фактично одержаного прибутку за минулий період базового року збільшується на суму планового прибутку до кінця базового року.

2. Другий етап. Коригування очікуваного прибутку від реалізації товарної продукції за факторами, які формують прибутковість і рентабельність підприємства в базовому періоді та які слід враховувати як резерви зростання прибутку в плановому періоді або навпаки, які не можуть бути враховані через певні умови при плануванні прибутку на плановий період.

Рентабельність продукції підприємства, що досягнута в базовому періоді й використовується як базова при плануванні прибутку в плановому періоді, має бути скоригована на умовах ліноутворення планового періоду. Якщо відкинути всі фактори, які впливають на формування рентабельності і враховувати зміни цін на виробничі ресурси (сировину, матеріали) та зміну відпускних цін на готову продукцію, то рентабельність продукції змінюватиметься відповідно до співвідношення індексів цін. Якщо вони не змінюються або змінюються пропорційно, то рентабельність продукції не змінюється.

Для визначення загальної зміни рентабельності під впливом зміни цін на готову товарну продукцію підприємства й на ресурси, які використовуються підприємством, використовується формула:

$$P_1 = P_0 \cdot (1 + P_0) \cdot \left(1 - \frac{I_n}{I_p}\right), \quad (1.14)$$

де P_1 – коефіцієнт рентабельності продукції при зміні відпускних цін на продукцію і на ресурси;

P_0 – коефіцієнт рентабельності продукції до зміни цін;

I_n – індекс відпускних цін на готову товарну продукцію;

I_p – індекс цін на ресурси, які формують собівартість товарної продукції.

1.3 Теоретичні аспекти аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства

Загальна оцінка стану фінансово-господарської діяльності підприємства визначається його навантаженням податковими та неподатковими платежами, робото встановлюється інтема вага нарахованих платежів в обсязі реалізованої продукції.

Передусім аналізується динаміка обсягів виробництва продукції та обсягів реалізації продукції підприємства.

Значне зростання обсягів реалізованої продукції в порівнянні з обсягом товарного випуску за звітний період свідчить про погашення раніше несплачених

рахунків. Позитивним фактором є зростання надходжень коштів через банківські рахунки, а також зменшення обсягу реалізації продукції через бартерні операції.

Характеристика виробництва.

При аналізі господарської діяльності підприємства в першу чергу вивчається його загальна виробнича структура, кількість та місцезнаходження окремих структурних підрозділів, в тому числі допоміжних і обслуговуючих, оптимальність їх розташування, а також стан будівель і споруд, основних фондів, технологій, що використовуються (через показники їх енерго- та ресурсоемності, “відходності”), коефіцієнти використання проектної потужності, рівень рентабельності підприємства тощо.

Кожна галузь виробництва має свою специфіку, а тому і підхід до аналізу різних галузей повинен бути різний.

Визначається основні види продукції, обсяги їх виготовлення за попередній та звітний періоди, визначається частка кожного виду продукції (робіт, послуг) в загальному обсязі виробництва.

Вивчається структура ланок виробництва, можливість і доцільність відокремлення (виділення) окремих з них у період реструктуризації. У випадку пропозиції по реструктуризації, виділення окремих підрозділів до довідки про результати аналізу, повинні приднуватися план-схеми подальшого розвитку підприємства, опис окремих об'єктів, таблиці до них.

При проведенні аналізу вивчається рівень технології виробництва, що зараз застосовується, її “сучасність”, екоагресивність, сумінь зношеності основних фондів тощо.

Аналогічно проводиться аналіз по підприємствах переробної промисловості, агропромислового комплексу, враховуючи специфіку технологічних процесів, сезонності та різня механізації виробництва.

Сільськогосподарство

На підприємствах по виробництву сільськогосподарської продукції (колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств) вивчається існуючий напрям (спеціалізація) виробництва продукції, визначаються обсяги виробництва продукції по галузі у вартісному виразі по видах продукції

кількісному виразі за минулий рік та звітний період поточного року, визначається частка виробництва продукції кожної галузі (рослинництва, тваринництва, допоміжних та обслуговуючих виробництв) в загальному обсязі виробництва. Всі дані порівнюються з відповідним періодом минулого року. У зв'язку з сезонністю виробництва частка виробництва продукції рослинництва визначається тільки за результатами року.

Також аналізується ступінь розвитку виробництва по натуральних показниках в порівнянні з відповідним періодом минулого року, в рослинництві – по видах культур (або окремих культурах), в тваринництві – по видах продукції.

Визначається рівень технологій виробництва по окремих культурах, групах культур, технологій виробництва продукції тваринництва, утримання тварин, можливість заміни технологій на більш прогресивні та впровадження нових сортів, заміни маточного поголів'я на племінне.

Аналізуються обсяги виробництва в цілому по господарству по культурах в рослинництві, видах продукції в тваринництві, допоміжному та обслуговуючих виробництвах в порівнянні з відповідним періодом минулого року. Вивчається діюча структура виробництва та зрушення в структурі виробництва по галузі та в цілому по господарству.

На підставі аналізу вивчаються причини змін, виробляються заходи по збільшенню обсягів виробництва, впровадженню нових культур, сортів, заміни маточного поголів'я в тваринництві на племінне тощо.

Будівництво.

Враховуючи специфіку роботи будівельних організацій, аналіз проводиться шляхом співставлення даних за звітний період поточного року з даними за відповідний період минулого року по обсягах підсумочних будівельно-монтажних робіт в цілому, з того числі власними силами. При наявності допоміжного виробництва аналіз проводиться у вартісному та кількісному виразі по видах продукції (робіт, послуг).

Фактичні обсяги будівельно-монтажних робіт власними силами співставляються з обсягами в попередньому періоді. На підставі якого порівняння аналізується, як повно використовуються можливості будівельної організації. Вивчаються причини

відхилення, намічаються заходи, які сприятимуть поліпшенню діяльності, зокрема аналізується часівка, що йде на розвиток та технічно-технологічну реконструкцію.

По будівельних підприємствах проводиться порівняння витрат, відображених в бухгалтерському обліку, з витратами в актах виконаних робіт по ф.№3.

Аналіз витрат виробництва їх структури і динаміки

Аналіз витрат на виробництво продукції, робіт, послуг по елементах свідчить, як змінюється їх величина у звітному періоді проти базового періоду, а також за рахунок зростання (чи спадку) якого елемента. АТрат змінюється собівартість виробленої продукції.

Для отримання загальної оцінки динаміки фінансового стану у звітному періоді проводиться порівняння зміни підсумку балансу зі зміною фінансових результатів господарської діяльності за звітний період (наприклад, зі зміною виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Інформація міститься у ф.№2 р. 035.

Зіставлення здійснюється шляхом порівняння коефіцієнтів K_n і K_e , які засвідчують пріоритет відповідно виручки від реалізації продукції та середнього значення підсумку балансу за звітний період.

Якщо $K_n > K_e$ то у звітному періоді використання фінансових ресурсів підприємства було більш ефективним, ніж у попередньому періоді, якщо $K_n < K_e$ - менш ефективним.

Аналіз руху грошових потоків.

Аналіз руху грошових потоків показує основні джерела грошових коштів та основні напрямки використання цих коштів.

Аналіз співвідношення темпів росту продуктивності праці та заробітної плати.

Випереджаючі темпи зростання продуктивності праці у порівнянні зі зростанням заробітної плати (ЗП) є одним з факторів зниження собівартості продукції, а головне, впливають на зростання обсягів випуску продукції.

Аналіз основних фондів.

Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами.

При проведенні аналізу забезпеченості підприємства основними засобами та їх технічного рівня, темпів оновлення необхідно зивчити, чи достатньо у підприємства

основних фондів, якими є їх динаміка, склад, структура, технічний стан, а також рівень виробництва та його організація. Для аналізу використовуються дані підприємства.

Оцінка забезпеченості підприємства основними фондами.

Підвищення питомої ваги активної частини фондів сприяє зростання технічної оснащеності, підвищенню виробничої потужності підприємства, зростання фондоефективності.

Аналіз технічного стану основних фондів.

При аналізі показників замість середньорічної вартості основних фондів можливо порівнювати їх вартість на кінець попереднього та звітного періодів. При відсутності даних за планом графа не заповнюється.

Загальною сумою показників технічного стану основних фондів є коефіцієнти зносу та придатності.

Коефіцієнт зносу:

$$K_{zn} = \text{ряд. 032} (\Phi. 1) / \text{ряд. 031} (\Phi. 1) \quad (1.15)$$

Коефіцієнт придатності:

$$K_{np} = \text{ряд. 030} (\Phi. 1) / \text{ряд. 031} (\Phi. 1) \quad (1.16)$$

Коефіцієнти зносу та придатності розраховуються як на початок періоду, так і на кінець. Чим менш є коефіцієнт зносу (або більший коефіцієнт придатності), тим кращим є технічний стан, в якому знаходяться основні фонди.

Аналіз фондоефективності.

Фондоефективність – це найважливіший узагальнюючий показник ефективності використання основних фондів.

Фондоефективність (ФВ):

$$ФВ = ВП / \Phi \quad (1.17)$$

де ВП – обсяг виробленої продукції (робіт, послуг) без ПДВ та акцизного збору ($В_{\text{ЛП}} - C$);

Φ – середньорічна вартість основних виробничих фондів.

Фондоефективність слід аналізувати в динаміці. Вихідні дані для розрахунку фондоефективності мають бути порівнянні: обсяг продукції корегують на зміни цін на продукцію, а вартість основних фондів – на їх переоцінку.

На приватизованому підприємстві слід вибірково переглянути правильність

застосування індексів при побудові індексації основних засобів та визначення статутного фонду.

Аналіз забезпеченості та використання обладнання.

Найбільш активна частина основних фондів — обладнання. Збільшення його питомої ваги вказується прогресивною тенденцією. Обладнання містить, відповідно, такі головні складові: найблизько в тому числі встановлене та діюче.

Аналіз амортизаційних відрахувань.

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” амортизація об’єкта основних засобів нараховується із застосуванням таких методів (визначення кожного з них наводиться в Положенні):

- прямолінійного;
- зменшення залишкової вартості;
- прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивного;
- виробничого.

Підприємство може застосовувати порівняти методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством.

Метод амортизації обирається підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання.

Одним із якісних показників використання основних фондів є коефіцієнт амортизаційної віддачі, який слід аналізувати в динаміці.

Аналіз використання паливно-енергетичних ресурсів.

Аналіз використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) слід поєднувати з порівнянням фактичних витрат з доведеними лімітами (якщо такі доводяться до підприємства відповідальним за звітність міністерством).

АТрати пов’язані з використанням матеріальних ресурсів, в тому числі електроенергії, газу, палива, відображаються у звітності 5-го фактичний виробничий собівартості.

Фактична собівартість ПЕР визначається, виходячи з витрат на їх придбання, включаючи оплату відсотків за придбання в кредит, наданий постачальниками цих ресурсів, націнки (надбавки, комісійні винагороди, виплачені постачальником та

зовнішньоекономічним організаціям, вартість послуг товарних бірж, митні збори, витрати на транспортування, зберігання та доставку, котрі здійснюються побічними організаціями.

В цілому, витрати на придбання енергоресурсів впливають на собівартість продукції і кінцевий результат – прибуток підприємства.

Задочинною характеристикою показників використання ПЕР є зниження їх питомої ваги у витратах виробництва та зниження енергоємності.

Також необхідно звернути увагу на кількість надходження підприємству енергетичних ресурсів в динаміці, в порівнянні із зростанням (або складом) вартості виробництва продукції.

Аналіз прибутку та рентабельності.

Прибуток – це кінцевий результат діяльності підприємства, який характеризує абсолютну ефективність його роботи. Прибуток на пробуток є одним з джерел формування доходів бюджету.

Сума прибутку, яку отримує підприємство, обумовлена обсягом продажу продукції, її якістю та конкурентоспроможністю на внутрішньому та зовнішньому ринках діяльності, асортиментом, рівнем АТрат, а також інфляційними процесами.

Система показників фінансових результатів містить не тільки абсолютні, а й відносні показники ефективності господарювання. До них відноситься показник рентабельності, який відображає, чим більший рівень рентабельності, тим вища ефективність господарювання підприємства як самостійного товаровиробника.

Аналіз динаміки прибутку.

Аналіз абсолютних показників свідчать про те, яких фінансових результатів в господарській діяльності досягло підприємство в порівнянні з фактичними даними базового періоду.

Оцінка рентабельності.

Показники рентабельності визначають фінансові результати стосовно отриманого доходу від реалізації, а також залучення власного майна і капіталу. До того ж у визначенні показників застосовується характеристика нетто процесу, тобто чистий прибуток.

Чистий прибуток:

ф. 2 ряд. 220

45
(1.18)

Рентабельність продукції визначається як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації:

$$K_{pr} = \text{ф. №2 ряд. 220} / \text{ф. №2 ряд. 035} \times 100\% \quad (1.19)$$

Рентабельність майна визначається як відношення чистого прибутку до загальної суми майна:

$$K_{zm} = \text{ф. №2 ряд. 220} / \text{ф. №1 ряд. 280} \times 100\% \quad (1.20)$$

Рентабельність власного капіталу визначається як відношення чистого прибутку до розміру власного капіталу:

$$K_{rvk} = \text{ф. №2 ряд. 220} / \text{ф. №1 ряд. 300} \times 100\% \quad (1.21)$$

Всі розглянуті показники рентабельності тісно пов'язані між собою, оскільки відображають по черзі відношення чистого прибутку до виручки від реалізації продукції (послуг), вартості залученого майна та власного капіталу підприємства. Ці показники повинні розглядатися в динаміці виробництва по періодах звітності або періодах розрахованого плану перспективного розвитку.

Співвідношення даних показників повинно бути:

$$K_{pr} < K_{zm} < K_{rvk} \quad (1.22)$$

Рентабельність основної діяльності визначається як відношення чистого прибутку до собівартості реалізованої продукції.

$$\text{ф. №2 ряд. 220} / \text{ф. №2 ряд. 040} \times 100\% \quad (1.23)$$

Період окупності власного капіталу визначається як відношення середньої величини власного капіталу до чистого прибутку.

$$\text{ф. №1} ((\text{гр. 3 ряд. 280} + \text{гр. 4 ряд. 380}) / 2) / \text{ф. №2 ряд. 220} \quad (1.24)$$

Розрахунок фінансових коефіцієнтів.

Для аналізу фінансового стану підприємства та необхідних висновків щодо, зокрема, його фінансового положення застосовується наступна група коефіцієнтів, які порівнюються з нормативними та у динаміці.

Кіфка ліквідності підприємства.

Платоспроможністю (ліквідністю підприємства) його спроможність здійснювати платежі наявними коштами, або такими, які безперервно поповнюються за рахунок його діяльності. Платоспроможність (ліквідність) характеризує

життєздатність, стійкість підприємства.

Показники ліквідності розраховуються як відношення суми ліквідних активів до суми короткострокових зобов'язань.

Для обчислення показників ліквідності необхідно всі активи балансу розділити на групи за ступенем їх ліквідності.

Перша група ліквідних коштів: грошові кошти в касі, на розрахунковому рахунку валютному та інших рахунках, а також короткострокові фінансові вкладення.

Друга група ліквідних коштів: заборгованість, яка легко перетворюється в грошові кошти (дебіторська заборгованість).

Третя група ліквідних коштів: товарно-матеріальні запаси, готова продукція, незавершене виробництво.

Для оцінки ліквідності використовуються такі показники.

Коефіцієнт покриття розраховується як відношення величини поточних активів до поточних зобов'язань (ф. №1).

$$K_p = \text{Ряд. 260} + 270 / \text{ряд. 620} + 430 + 630 \times (\text{ф. №1}) \quad (1.25)$$

Цей коефіцієнт свідчить про те, скільки одиниць оборотних коштів припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

Міжнародний досвід свідчить, що оптимальні значення даного коефіцієнта має порівнювати 2-2,5.

Коефіцієнт загальної ліквідності розраховується як відношення величини грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень до величини короткострокових зобов'язань (ф. №1).

$$K_{\text{зл}} = \text{Ряд. 150} + 160 + 170 + 180 + 190 + 200 + 210 + 220 + 230 + 240 + 250 / \text{Ряд. 620} + 430 + 630 \times (\text{ф. №1}) \quad (1.26)$$

Чим більше значення коефіцієнта загальної ліквідності, тим більша імовірність погашення короткострокових зобов'язань. Вважається, що значення даного коефіцієнта має бути $K_{\text{зл}} > 1$.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується як відношення величини грошових коштів до величини поточних зобов'язань (ф. №1).

$$K_{\text{а.л}} = \text{ряд. 220} + 230 + 240 / \text{ряд. 620} + 430 + 630 \times (\text{ф. №1}) \quad (1.27)$$

Цей коефіцієнт показує, яку частку короткострокових зобов'язань підприємство

поточно негайно виплатити.

Теоретично цей коефіцієнт має мати рамку $0,25 < K_{ac} < 0,3$ [оскільки терміни сплати зобов'язань настають не одночасно].

Величина власних оборотних коштів визначається: власний капітал (-) необоротні активи (ф. №1)

$$\text{ряд. 380} - (\text{ряд. 080} - \text{050}) \quad (1.28)$$

Доля оборотних засобів в активах знаходиться як відношення поточних АТрат до суми господарських засобів (ф. №1)

$$\text{ряд. 280} + \text{ряд. 270} / \text{ряд. 280} \quad (1.29)$$

Доля виробничих запасів в поточних активах знаходиться як відношення величини запасів та АТрат до величини поточних активів (ф. №1)

$$\text{ряд. (100} + \text{110} + \text{120} + \text{130} + \text{140} - \text{270)} / \text{ряд. 280} + \text{ряд. 270} \quad (1.30)$$

Оцінка фінансової стійкості (тривалості).

Фінансова стійкість (тривалість) підприємства оцінюється таким чином.

Розраховується:

Коефіцієнт фінансової залежності розраховується як відношення величини загальної суми господарських засобів (ф. №1) до величини власного капіталу:

$$\text{ряд. 280} / \text{ряд. 380} \quad (1.31)$$

Коефіцієнт фінансової автономії розраховується як відношення величини власного капіталу до величини загальної суми господарських засобів (ф. №1):

$$\text{ряд. 380} / \text{ряд. 280} \quad (1.32)$$

Чим більше значення коефіцієнта, тим кращим є фінансовий стан підприємства. Якщо даний коефіцієнт має значення $\geq 0,5$, то фінансування за рахунок одержаних коштів здійснюється в межах норми.

Оцінка ліквідності.

Управління ліквідністю дозволяє уникнути тривалої, а нерідко тимчасової неплатоспроможності і полегшає в гнучкому та оперативному плануванні та координації виплат по боргових зобов'язаннях з грошовими надходженнями на рахунок підприємства.

Коефіцієнт оборотності.

Для забезпечення нормальних умов своєї діяльності підприємство змушене

тримати певні запаси, що, звичайно, виключає частину капіталу з обігу і зменшує прибутковість.

Для визначення тенденцій оборотності оборотних засобів розраховується коефіцієнт оборотності як відношення виручки від реалізації продукції до суми оборотних засобів підприємства.

$$\text{ряд. 035 (ф. №2)} / \text{ряд. 260 + 270 (ф. №1)} \quad (1.33)$$

Зменшення коефіцієнта, розрахованого на кінець звітного періоду та порівняння з коефіцієнтом, розрахованим на початок звітного періоду, свідчить про уповільнення оборотних коштів.

Аналіз дебіторської заборгованості.

Велика увага при аналізі поточних активів має бути приділена дебіторській заборгованості. При наявності конкуренції та складності збуту продукції підприємства продають її, використовуючи форми послідовної оплати. Через це дебіторська заборгованість є важливою частиною оборотних засобів.

Проводиться визначення складу та структури дебіторської заборгованості по даних третього розділу активу балансу.

Аналіз структури зобов'язань.

Аналізу підлягає склад та структура зобов'язань.

Визначається частка окремих статей в загальній сумі, а також відхилення значень цих статей на початок та кінець звітного періоду.

Значну увагу потрібно приділити наявності та можливому зростанню заборгованості підприємства перед бюджетом, по соціальному відрахуванню оплаті праці, по небюджетних платежах тощо.

Проводиться порівняльний аналіз даних зобов'язань та дебіторської заборгованості.

Випереджувальне зростання зобов'язань в порівнянні з дебіторською заборгованістю свідчить про погіршення фінансового стану підприємства.

Аналіз внесення платежів до бюджету.

Надходження коштів до бюджету по видах платежів.

Надходження коштів до бюджету по видах платежів аналізується як у динаміці, так і за їх питомою вагою у загальному підсумку платежів.

Аналіз надходження та заборгованості платежів до бюджету.

Аналіз чечолмки проводиться за ланки податкової адміністрації та розрізі основних податків співставленням їх із початком року та з попереднім періодом поточного року.

Аналіз використання джерел погашення заборгованості платежів до бюджету.

Розрахунки грошових коштів.

Для визначення достатності у підприємства грошових коштів для розрахунків з бюджетом необхідно проаналізувати співвідношення нарахованих сум платежів до бюджету та на оплату праці за відповідний період часу із надходженнями грошових коштів на рахунки підприємства.

Аналіз використання грошових коштів на сплату податків і зборів.

Одною з причин виникнення значних сум бюджетної заборгованості та ухилення підприємств від спрямування коштів, що надійшли на рахунки, на сплату податків. Відсоток надходження грошових коштів до бюджету визначається відношенням сум, сплачених до бюджету, до загальних сум, перерахованих із розрахункових рахунків підприємств за відповідний період.

Аналіз можливостей використання активів підприємств на сплату податкових платежів.

Одним з методів поповнення бюджету в сучасних умовах масових неплатежів є примусове стягнення боргів з підприємств-недоїмників.

1. Визначається, яку частину боргів можна погасити, примусово стягнувши всю грошову суму з розрахункових рахунків на погашення прострочених і поточних платежів до бюджету.

Навіть при наявності платіжних документів підприємств на погашення заборгованості або виславлених податковими органами доручень на безсрочне стягнення заборгованості повне погашення її неможливе. Тому необхідно визначити інші джерела погашення недоїмки.

Аналізується можливість стягнення заборгованості перед бюджетом з дебіторів підприємств-недоїмників.

Разом з тим, застосування методу примусового стягнення заборгованості підприємств-недоїмників з їх дебіторів зримується також з причини відсутності або

недостатності коштів на їх рахунках. Тому необхідно користуватися методом "податкової застави" згідно з Указу Президента України від 04.03.98 №167. Для того, щоб застосування податкової застави не призвело до зупинки роботи підприємства, під заставу необхідно виформшовувати тільки його власну продукцію: готову продукцію і товари на складах, у зв'язку з чим податковою інспекцією необхідно продовжувати роботу по виявленню високоліквідної продукції у підприємств-боржників і здійснювати заходи по її вилученню і реалізації.

Прогноз можливих надходжень коштів до бюджету на результатах аналізу підприємства.

За результатами проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства прогнозується можливе надходження коштів до бюджету:

1. По податку на додану вартість зростання чистого доходу (виручки) від реалізації продукції в тис. грн. проти відповідного періоду перемножується на 30 відсотків і порівнюється із зростанням (падінням) податку на додану вартість.

2. Зростання (падіння) оподаткованого прибутку проти відповідного періоду порівнюється з ростом (падінням) фактично внесеного податку на прибуток.

3. Якщо структура чистого доходу (виручки) від реалізації продукції значно не змінюється в порівнянні з відповідним періодом то сума надходження акцизного збору порівнюється із зростанням (падінням) чистого доходу (виручки) від реалізації.

4. Прибутковий податок з громадян та відрахування з фонду ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи порівнюється із зростанням (падінням) фонду оплати праці.

5. Сума комунального податку залежить від збільшення або зменшення за відповідний період кількості працюючих на підприємстві.

Висновки та заходи, що пропонуються.

При аналізі фінансових співвідношень і показників найбільш загальним підходом до вивчення фінансово-господарської діяльності підприємства є встановлення залежностей між різними сторонами його діяльності на основі вивчення простих математичних зв'язків між окремими статтями звітних форм, компонентний аналіз фінансових звітів для порівняння в динаміці, обчислення і аналіз коефіцієнтів з їх нормативним значенням.

При проведенні аналізу треба дотримуватися певної послідовності дій. На початковому етапі виконуються підготовчі дії, що забезпечують правильність аналітичних розрахунків, а саме: відбираються і систематизуються подібні звітні матеріали, перевіряється взаємний зв'язок економічних показників і оцінюється їх відповідність (відповідність може порушуватися внаслідок інфляційних процесів, відсутності впорядкованих групувань по статтях звітності та аналітичних групах балансу).

Жодний фінансовий аналіз не може вважатися повним, якщо він не охоплює всіх сфер діяльності підприємства і складається з одних лише цифр.

Якісний аналіз повинен і передувати кількісному, оскільки з його допомогою можливо встановити коло проблем і показників, які становлять найбільший інтерес, а зрештою узагальнити його зміст.

Кількісний аналіз повинен бути збалансованим з серйозним розглядом всього пакета проблем, що впливають на діяльність підприємства.

Зміна рівня цін, осучаснення технологій та зниження енерго- і ресурсомісткості та відходності, зниження транспортних витрат, доступність сировини і матеріалів, ставок процентів можуть мати для підприємства значні наслідки.

Горізно проаналізувати поведінку керівництва підприємства поводити себе у минулому, коли зустрічалися подібні зміни.

Важливо визначити становище підприємства у галузі і оцінити того, що підприємство визначає як "ключ до успіху".

При аналізі необхідно враховувати зміну загальних пропорцій у всьому господарстві, положення справ галузі, до якої відноситься підприємство.

При проведенні аналізу слід враховувати галузеву специфіку, вид власності, розмір підприємства (велике, середнє, мале). В залежності від цілей аналізу:

- виявити резерви зростання обсягів виробництва та його конкурентноздатності;
- фінансове положення підприємства (платоспроможність);
- аналіз собівартості робіт (валових витрат);
- стан основних фондів;
- рух грошових потоків і т.ін.

При цьому, можна користуватися відповідними розділами методики.

Розширення та оновлення асортименту та підвищення конкурентоздатності продукції, розгортання інноваційної діяльності – це ті внутрішні резерви, які можуть значно підвищити ефективність функціонування підприємств.

Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства рекомендується проводити на великому підприємстві, платежі нарахувань до бюджету якого є валовим внеском до загального обсягу надходжень до бюджету України, а підвищення стійкості відіграє певну роль для відповідної галузі і регіону розміщення.

На підставі результатів та висновків аналізу комісією чи особою, що проводила аналіз, розробляються і в Довідці описуються заходи, які повинні при їх впровадженні привести підприємство до поліпшення фінансово-господарської діяльності та фінансового стану, зокрема, і як наслідок, до своєчасності сплати і збільшення сум податків і зборів до бюджету держави.

3. Організаційно – економічна характеристика підприємства

Закрите акціонерне товариство “Ратнівський молокозавод” було зареєстровано Ратнівською районною держадміністрацією 26.02.1993 року, комунальної форми власності районної ради народних депутатів. В цьому ж році була проведена реконструкція заводу. АТ “Ратнівський молокозавод” знаходиться за такою юридичною адресою: Волинська область, Ратнівський район, смт. Ратнів, вул.Шевченка,47.

На момент реєстрації статутний фонд складав 1563,4 тисячі карбованців. На сьогоднішній день статутний фонд товариства складає 8300,0 тисяч гривень. Засновниками даного підприємства є:

- Ратнівська районна рада, яка є власником 24,1 % (двадцять чотирьох цілих одної десятої процента) статутного фонду підприємства
- Товариство з обмеженою відповідальністю “Агрополіс” є власником 75,9 % (сімдесят п'ять цілих дев'ять десятих процента) статутного фонду підприємства

АТ “Ратнівський молокозавод” є юридичною особою з дня його державної реєстрації. Підприємство має самостійний баланс, звіт про фінансові результати, розрахункові рахунки в установах банків України, печатки, штампки і бланки із своїм найменуванням та інші реквізити. Слід зазначити, що товариство має власну торгову марку “Щедрий вечір”. Вона була створена в 2002 році на базі власної продукції (масло, молоко, сметану, кефір) з метою ідентифікації власного товару від товару конкурентів та диференціації продукції у власному виробництві.

Метою діяльності товариства є:

- найбільш раціональне та ефективне використання майнового комплексу Ратнівського молокозаводу;
- отримання прибутку від реалізації своїх послуг, виробничої та іншої діяльності.

Основний вид діяльності – виробництво молочних продуктів та оптова торгівля ними. Загалом до 01.09.1997 року єдиним видом готової продукції був казеїн. Після введення в дію маслоливної потужністю 4,4 тони в зміну завод почав випускати масло “Селянське”. В 1998 році освоєний новий вид продукції – сметана 20%, в наступному – молоко 3,5% пастеризоване і кефір знежирений. В 2000 році почали виробництво молока пастеризованого 3,2%, ряжанки 4% і пряженого молока 4%. Вся продукція фасована у півку та стаканчики.

Виробничі потужності підприємства розраховані на переробку 95 тонн молока і виробництва 2 тонн казеїну за добу, 4,4 тони масла селянського в зміну або 13 тонн масла фермерського за добу, 5 тонн цілкомолочної продукції.

Згідно рішення Ратнівської районної ради від 29.12.2000р. 312/16 “Про реорганізацію Ратнівського молокозаводу” з 01.05.2002 року Ратнівський молокозавод реорганізований в закриті акціонерне товариство “Ратнівський молокозавод”.

Підприємство спеціалізується на виробництві масла селянського (мозоліт), супутній рослинно-вершкові, казеїну.

Виробництво масла і казеїну – це складний масовий процес з безперервного технологічною переробкою сировини який має закритий характер, відбувається без втручання людини та виключає механічні, термічні й мікробіологічні операції.

Виробництво молокопродукції здійснюється за рецептурами і нормами витрат, майже немає недовиробленої продукції.

Ринком збуту продукції, яка виробляється на АТ “Ратнівський молокозавод” є: смт. Ратнів, м. Камінь – Каширськ, смт. Любешів, м. Ковель, м. Луцьк, м. Львів, м. Рівне, м. Чернівці, м. Київ.

Отже, основним предметом діяльності є закупівля, придбання, переробка та реалізація різноманітної молочної сировини та продукції, а також інших видів харчової сировини, сільськогосподарської продукції, супутніх товарів, продуктів харчування, промислових товарів та товарів народного споживання.

Для забезпечення виробництва сировиною та для подальшої реалізації товариство може самостійно закуповувати у населення продукцію

сільськогосподарського виробництва і продуктів її переробки в тому числі за потівку.

Крім вищенаведеного предмету діяльності товариство може також займатися: торгівельною діяльністю у сфері оптової, роздрібною торгівлі за громадського замовлення щодо реалізації продовольчих і непродовольчих товарів; виготовлення будматеріалів і конструкцій; надання рекламних послуг; зовнішньоекономічна торгівельна діяльність; видача і приймання грошових переказів.

Щодо організаційної структури АТ "Ратнівський молокозавод", то основними органами управління на даному підприємстві є: Загальні збори акціонерів; Правління товариства; Спостережна рада; Ревізійна комісія.

Правління товариства обирається на 5 років. Керує роботою правління його голова. Ревізійна комісія перевіряє господарсько – фінансову діяльність правління товариства. Статутний фонд товариства, як вже зазначалось складає 8300000 грн. Статутний фонд поділений на 8300000 простих іменних акцій номінальної вартістю 1 грн. Підприємство самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на вироблювану продукцію, послуги та необхідності забезпечення виробничого та соціального розвитку підприємства, підвищення доходів. Основу планів становлять замовлення та договори, укладені із споживачами (покупцями) продукції, робіт, послуг і постачальниками сировини та іншої продукції.

Основний виробничий процес з випуску продукції на АТ "Ратнівський молокозавод" здійснюється в чотирьох основних цехах (сепараторний цех, маслоцех, цільномолочний цех та кефіновий цех).

Безперервність виробничого процесу в основних цехах забезпечують допоміжні цехи (лабораторія, цех праймки молока), а нормальній роботі основних і допоміжних цехів сприяють обслуговуючі господарства (енергетичне господарство, паросилове господарство, компресорний цех, транспортне господарство, очисні споруди).

Для забезпечення основного, допоміжного і обслуговуючого виробництва всім необхідним на підприємстві діє комерційний відділ, який виконує функції матеріально – технічного постачання і збуту. Для здійснення управління

планування і обліку господарської діяльності товариства створений адміністративний і бухгалтерський відділи.

АТ "Ратнівський молокозавод" здійснює бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, а також веде статистичну звітність і подає її у встановленому порядку й обсязі органам державної статистики.

Функції по здійсненню облікової роботи на даному підприємстві покладено на бухгалтерський відділ, а відповідальність за організацію бухгалтерського обліку несе голова правління товариства.

Головою правління і головним бухгалтером АТ "Ратнівський молокозавод" проводиться цілеспрямована діяльність по створенню, постійному впровадженню та удосконаленню системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення достовірною, повною і правильною інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів. Крім бухгалтерського, згідно з чинним законодавством на підприємстві ведеться податковий облік.

Податковий облік є інформаційною базою, на основі якої складаються всі види податкової звітності (Податкова декларація з податку на додану вартість, Декларація про прибуток підприємства).

Фінансово-господарська діяльність товариства здійснюється згідно з планами, які АТ утверджуються загальними зборами акціонерів товариства.

Для загальної характеристики діяльності АТ "Ратнівський молокозавод" в динаміці за три останні роки, представимо наступні техніко – економічні показники у аналітичній табл. 2.1.

Таким чином, згідно даних табл. 2.1, можна зробити наступні висновки.

Дохід від реалізації продукції поступово зростає, в 2024 році порівняно з 2022 роком він зріс на 76,031 тис. грн. (279%), але також зростає собівартість продукції в 2024 році порівняно з 2022 роком на 276,2%, або на 53224,9 тис. грн.

За період з 2022 року до 2024 рік спостерігаємо збільшення розміру прибутку з збитку в розмірі 19 тис. грн.. до прибутку - 562 тис. грн.

Щосовно дебіторської заборгованості, то в даному випадку існує тенденція до зростання, так в 2024 році порівнянні з 2022 роком вона зросла на 5,4%, або на 657,8 тис. грн.

Основні техніко-економічні показники діяльності
АТ «Ратнівський молокозавод» за 2022-2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2022-2024 pp.	
				Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
Виручка від надання послуг, тис.грн.	25 100,0	54 883,6	95 131,0	70 031,0	279,0%
Собівартість наданих послуг, тис.грн.	19 276,3	41 084,2	72 511,0	53 234,8	276,2%
Прибуток (збиток), тис.грн.	1,9	201,7	562,3	560,1	29479%
Вартість основних засобів, тис.грн.	4 326,3	11 827,4	15 216,0	10 889,7	251,7%
Дебиторська заборгованість, тис.грн.	12 099,3	5 808,9	12 757,0	57,8	5,4%
Кредиторська заборгованість, тис.грн.	824,5	475,6	7 221,3	6 406,5	777,0%
Чисельність працюючих, чол.	47,9	45,0	39,0	-8,0	-17,0%
Фонд оплати праці, тис.грн.	1 455,2	1 155,3	3 815,0	2 359,8	162,2%
Продуктивність праці, тис.грн./чол.	17,2	47,1	24,9	7,7	44,6%

Кредиторська заборгованість зросла на 777% або на 6 406,5 тис. грн.

За досліджуваний період спостерігалося скорочення чисельності працівників з 47 чоловік до 39, хоча фонд оплати праці зріс, що сприятливо зростає продуктивності праці з 17,2 тис. грн./чоловіка до 24,9 тис. грн./чоловіка.

2.2. Аналіз доходів, витрат та прибутку АТ «Ратнівський молокозавод»

Для здійснення оцінки динаміки фінансових результатів, необхідно провести аналіз їх структури. Але перед цим доцільно проаналізувати структуру доходів і витрат понесених для отримання цих доходів.

Аналіз структури доходів і витрат та їх динаміка свідчить про доцільність здійснених витрат у порівнянні з отриманими доходами.

Поряд з витратами аналізується і структура вирахування доходу. Для оцінки структури доходів складемо аналітичну табл. 2.2

Згідно табл. 2.2, підприємство має три джерела доходів: від основної діяльності, від іншої операційної діяльності та інші доходи.

Таблиця 2.2

Аналіз структури доходів

АТ "Ватнівський цукрозавод" за 2022 – 2024 роки

Показник	2022-2024 рр.				
	2022 рік, тис. грн.	2023 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
Чистий дохід від реалізації продукції (послуг)	20 916,7	45 736,3	79 276,0	58 359,3	279,0%
Інші операційні доходи	4 144,4	8 894,5	16 522,0	12 377,6	298,7%
Інші доходи	485,2	263,8	1 118,0	632,8	130,4%
Всього доходів:	25 546,3	54 894,6	96 916,0	71 369,7	279,4%

Як бачимо з наведених таблиці, основну питому вагу у доходах товариства займає чистий дохід від реалізації продукції. Так за 2022-2024 роки чистий дохід зріс з 20916,7 тис. грн. до 79276 тис. грн. або на 279%.

Інші операційні доходи у 2022 році становили 4144,4 тис. грн., а вже у 2024 році – 16522,0 тис. грн. Як бачимо, відбулося зростання на 12377,6 тис. грн. або на 298,7% у відносному вираженні. Інші доходи зросли на 632,8 тис. грн. або на 130,4%. Стосовно загальної суми доходів, то за 2022-2024 роки відбулося зростання з 25546,3 тис. грн. до 96916,0 тис. грн., або на 279,4%. Проаналізувавши доходи товариства, схилюмо структуру витрат. Для цього побудуємо аналітичну табл. 2.3.

Згідно даних табл. 2.3 на підприємстві відбулося зростання витрат і вирахувань в 2024 році порівняно з 2022 роком на загальну суму 70809,6 тис. грн. або на 277%. Така зміна зумовлена зростанням собівартості реалізованої продукції в 2024 році порівняно з 2022 роком на 53234,8 тис. грн. (276%).

Адміністративні витрати за 2022-2024 роки зросли на 809,7 тис. грн. або на 86%. Ще більш стрімкими темпами зросли витрати на збут з 448,5 тис. грн. у 2022 році до 1778 тис. грн. у 2024 році. (296%)

Аналіз структури витрат і врахувань
АТ "Гришківський Молокозавод" за 2022 – 2024 роки

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік		2022-2024 рр.	
	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Собівартість продукції	11 276,2	75,5%	41 084,2	75,1%	72 511,0	75,9%	53 234,8	276%
Адміністративні витрати	937,3	3,7%	1 213,0	2,2%	1 747,9	1,8%	809,7	86%
Витрати на збут	448,5	1,8%	1 459,7	2,7%	1 778,0	1,8%	1 329,5	296%
Інші операційні витрати	2 271,4	8,9%	9 639,3	15,8%	17 370,0	18,0%	15 098,6	665%
Фінансові витрати	2 583,9	10,1%	2 015,6	3,7%	2 948,9	3,1%	64,1	14%
Інші витрати	8,7	0,1%	18,8	0,3%	0,0	0,0%	-18,7	-100%
Податок на прибуток від звичайної діяльності	8,4	0,0%	108,3	0,2%	0,0	0,0%	-8,4	-100%
РАЗОМ:	20 544,4	100%	54 692,9	100%	90 254,0	100%	70 809,6	277%

Негативним фактором є зростання загальної суми інших операційних витрат на 15098,6 грн. або на 665% за 2022-2024 роки.

Щодо загальної структури фінансових результатів, то в складі прибутку від звичайної діяльності підприємство має лише прибуток від операційної діяльності, що становить основну частину вагу в загальному прибутку. Від фінансової діяльності підприємство має збитки і від інвестиційної діяльності немає ніяких фінансових результатів.

Аналіз фінансових результатів підприємства дозволяє власникам і акціонерам обрати пріоритетні напрями активізації діяльності підприємства. Іншим учасникам ринкових відносин аналіз фінансових результатів дає можливість виробити необхідну стратегію поведінки, спрямовану на мінімізацію витрат і фінансового ризику від інвестицій в дане підприємство.

Аналіз прибутку проводитимемо методом порівняння даних за звітний період з фактичними даними за попередній період. У процесі аналізу необхідно оцінити рівень і динаміку фінансових результатів; дослідити структуру прибутку; зміну окремих складових та їх вплив на суму прибутку; вивчити і розрахувати фактори, що впливають на зміну прибутку, і визначити рівень їх впливу; розробити шляхи зростання прибутку. Модель формування прибутку підприємства побудовано відповідно до вимог П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”.

Для аналізу й оцінки рівня та динаміки показників прибутку на даному підприємстві, побудуємо аналітичну табл. 2.4, в якій використаємо дані ф. №2 “Звіт про фінансові результати”.

Таблиця 2.4

Формування чистого прибутку (збитку)

АТ “Ратнівський молокозавод” за 2022-2024 роки, тис. грн.

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2022-2024 pp.	
				Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Загальна сума доходів, тис. грн.	25 546,3	54 894,6	90 516,9	71 369,7	279,4%
Загальна сума витрат, тис. грн.	25 574,4	54 692,9	96 354,0	70 809,6	277,2%
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	1,9	201,7	562,0	560,1	29479%
Рентабельність, %	0,001%	0,4%	0,6%	0,6%	x

Згідно розрахунків ми бачимо, доходи за протязі 2022-2024 років зрости на 71369,7 тис. грн. або на 279,4%, а загальна сума витрат на 70809,6 тис. грн. або на 277,2%.

Чистий прибуток АТ „Ратнівський молокозавод” у 2022 році становив –лише 1,9 тис. грн. збитків, а у 2024 році 562 тис. грн. прибутків. Як бачимо, відбулося зростання чистого прибутку.

Рентабельність за досліджуваний період зростає з 0,001% у 2022 році до 0,6% у 2024 році.

Наступним етапом аналізу доцільно провести поглиблений аналіз рентабельності АТ „Ратнівський молокозавод” та факторів зміни прирвня.

Відносну характеристику фінансових результатів діяльності господарських суб'єктів виражають показники рентабельності. Показники рентабельності доцільно розраховувати як в цілому по підприємству, так і за його структурними підрозділами, окремими напрямками діяльності та видами продукції.

У процесі аналізу рентабельності вивчається динаміка показників, фактори зміни їх рівня здійснюється порівняльний багатоваріантний аналіз, визначаються резерви зростання рентабельності. Коспільовність аналізу визначається його метою. Наприклад, при виборі варіантів рішень щодо виробництва вивчається рентабельність окремих виробів і фактори їх зміни; при оцінці результатів діяльності – рентабельність реалізованої продукції.

Аналіз рентабельності здійснюється порівнянням фактичних даних з розрахунковими (плановими) і даними минулого звітного періоду, в результаті його виявляється відхилення і визначається вплив чинників на зміну рентабельності. Рентабельність – це показник, який відбиває ефективність діяльності підприємства, тобто при визначенні рентабельності в чисельнику закладки повинен бути прибуток. Тому що всі показники рентабельності показують, скільки одиниць прибутку отримують на одиницю реалізованої продукції, активів, виробничих фондів, власного капіталу.

Розглянемо на прикладі розрахунок основних показників рентабельності в аналітичній часті 2.5 на основі вихідних даних.

Таблиця 2.5

Загальні показники рентабельності

АТ “Ратнівський молокозавод” за 2022-2024 роки, %

Найменування показників	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення		
				2024 - 2022	2024 - 2023	2024 - 2022
Чистий прибуток, тис. грн.	19,9	201,7	562,0	19,8	360,3	560,1
Рентабельність власного капіталу, %	0,03%	0,41%	5,57%	2,39%	5,15%	5,54%
Рентабельність активів, %	0,01%	0,62%	1,22%	0,61%	0,61%	1,22%
Рентабельності операційної діяльності, %	0,01%	0,44%	0,71%	0,70%	0,27%	0,70%
Період окупності власного капіталу, років	3 628	41	18	-3 586	-23	-3 610

Аналізуючи дані табл. 2.5, можна зробити висновок, що за період з 2022 року по 2024 рік відбулося покращення показників ефективності діяльності підприємства. Зокрема, рентабельність власного капіталу зросла з 0,03% у 2022 році до 5,57% у 2024 році або на 1,54 відсоткового пункту.

Рентабельність активів в 2024 році порівняно з 2022 роком зросла на 1,22 пункти і становила 1,23%.

Період окупності власного капіталу у 2022 році становив 3628 років, а вже у 2024 році – 18 років. Даний факт свідчить про низький рівень прибутковості при значному обсязі власного капіталу.

Отже, як бачимо з аналізу вищевказаних показників, рентабельність та прибутковість даного товариства є досить низькою, хоча існує тенденція до зростання даних показників.

2.3. Оцінка фінансового стану досліджуваного товариства

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів у активи. У процесі функціонування підприємства величина активів і їх структура постійно змінюються. Аніж зміни у структурі майна підприємства можна охарактеризувати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу звітності (табл.2.6).

Горизонтальний аналіз балансу показує, що протягом даного періоду відбулось зростання вартості майна АТ "Ратнівський молокозавод" на 25924,5 тис. грн. (32,7%) за 2022-2024 роки. У досліджуваному періоді спостерігається збільшення усіх розділів активів: як необоротних (на 19922,4 тис. грн.), так і оборотних активів (на 120,1 тис. грн. або на 98,5%).

Пасиви товариства також збільшились. Так, власний капітал за досліджуваній період зріс з 6893,7 тис. грн. у 2022 році до 10377 тис. грн. у 2024 році. Як бачимо, відбулося зростання власного капіталу на 3483,3 тис. грн. або на 50,5%. Поточні зобов'язання за 2022-2024 роки зросли на 15797,4 тис. грн. або на 440,1%.

Горизонтальний аналіз балансу АТ "Ратнівський молокозавод"
за 2022-2024 роки

Розділ балансу	Значення показників у відповідному періоді			2022-2024 рр.	
	2022 рік, тис. грн.	2023 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
Актив					
I. Необоротні активи	14586,6	26158	34509	19922,4	136,6%
II. Оборотні активи	13391,1	11928	19391	5999,9	44,8%
III. Витрати майбутніх періодів	1,8	3,7	4	2,2	122,2%
Баланс	27979,5	37189,7	53904	25924,5	92,7%
Пасив					
I. Власний капітал	6893,7	9814,6	10377	4483,3	60,5%
II. Забезпечення наступних витрат і платежів					
III. Довгострокові зобов'язання	17000,4	21796,2	23723	6722,6	39,5%
IV. Поточні зобов'язання	3389,6	5124,6	19387	15797,4	440,1%
V. Доходи майбутніх періодів	495,8	455,3	417	-58,8	-13,9%
Баланс	27979,5	37189,7	53904	25924,5	92,7%

Для дослідження структури балансу даного товариства проаналізуємо структуру балансу (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Вертикальний аналіз балансу АТ "Ратнівський молокозавод"

Розділ балансу	Питома вага у валюті балансу, %			Відхилення 2022-2024 рр., %
	2022 рік	2023 рік	2024 рік	
Актив				
I. Необоротні активи	52,1%	70,3%	64,0%	11,9%
II. Оборотні активи	47,9%	29,7%	36,0%	-11,9%
III. Витрати майбутніх періодів				
Баланс	100,0%	100,0%	100,0%	x
Пасив				
I. Власний капітал	24,6%	26,4%	19,2%	-5,4%
II. Забезпечення наступних витрат і платежів				
III. Довгострокові зобов'язання	60,8%	58,6%	44,0%	-16,8%
IV. Поточні зобов'язання	12,8%	13,8%	36,0%	23,1%
V. Доходи майбутніх періодів	1,8%	1,2%	0,8%	-1,0%
Баланс	100,0%	100,0%	100,0%	x

Найбільшу частину вагу в структурі активів АТ "Ратнівський молокозавод" займають необоротні активи, переважно це основні фонди. Значна частка також оборотних активів. За період, що аналізується, спостерігається незначна зміна цих пропорцій в бік зменшення частки оборотних фондів (з 47,9% в 2022 році до 36% в 2024 р.) і збільшення частки необоротних (з 52,1% в 2022 р. до 64% в 2024 р.).

В структурі пасивів АТ "Ратнівський молокозавод" найбільшу частку займають довгострокові зобов'язання, частка яких зменшувалася з 60,8% у 2022 році до 44% у 2024 році.

Питома вага поточних зобов'язань товариства за період, що досліджується, зросла з 12,8% у 2022 році до 36% у 2024.

Для характеристики майнового стану підприємства доцільно використовувати також наступні показники (табл. 2.8). Сума господарських коштів. Робочий капітал. Коефіцієнт зносу основних засобів. Коефіцієнт придатності основних засобів. Коефіцієнт мобільності активів.

Таблиця 2.8

Розрахунок показників майнового стану
АТ "Ратнівський молокозавод" за 2022-2024 роки

Назва показника	Значення показника			2022-2024 рр.	
	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
Сума господарських коштів, тис. грн.	27 979,3	37 189,7	38 904,0	25 924,5	92,7%
Робочий капітал, тис. грн.	9 801,5	5 903,5	4,0	-9 797,5	100,0%
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,4	0,2	0,3	-0,1	x
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,6	0,8	0,7	0,1	x
Коефіцієнт мобільності активів	0,9	0,4	0,6	-0,4	x

Показники, наведені в табл. 2.8 свідчать, що на протязі 2022-2023 років АТ "Ратнівський молокозавод" мало достатній робочий капітал тобто власні оборотні кошти для забезпечення своєї діяльності, а вже у 2024 році сума робочого капіталу становила лише 4 тис. грн. Показники, наведені в табл. 2.8 свідчать про середній знос основних засобів, тому що коефіцієнт зносу і придатності основних засобів у

2024 році становили відповідно 0,2 і 0,7. Частку мобільних виробничих фондів у валюті балансу характеризує частка оборотних виробничих активів яка на протязі періоду який аналізується постійно зменшується, що безумовно є негативним для підприємства.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється через порівняння коштів з активом, які згруповано за мірою їхньої ліквідності (в порядку її зниження) із зобов'язаннями за тимом, об'єднаними за термінами їхнього погашення (в порядку зростання термінів сплати).

Залежно від ступеня ліквідності, тобто швидкості їх перетворення на грошові кошти, активи підприємства підрозділяють на такі групи:

A1 – найліквідніші активи (усі грошові кошти підприємства, та короткострокові фінансові вкладення);

A2 – активи, що легко реалізуються (дебіторська заборгованість та інші легко реалізовувані активи);

A3 – активи, що повільно реалізуються (запаси та витрати II розділу балансу, а також довгострокові фінансові вкладення, малоцінні та швидкозношувані предмети, готова продукція тощо);

A4 – активи, що важко реалізуються (основні фонди, нематеріальні активи, незавершені капітальні вкладення, обладнання, устаткування).

Пасиви балансу групуються в порядку настання терміну оплати в такі групи:

P1 – найтерміновіші пасиви (кредиторська заборгованість та інші найтерміновіші пасиви);

P2 – короткострокові пасиви (короткострокові кредити та позикові кошти);

P3 – довгострокові пасиви (довгострокові кредити й позикові кошти);

P4 – постійні пасиви (джерела власних коштів I розділу пасиву).

Баланс вважається ліквідним, якщо: $A1 > P1$; $A2 > P2$; $A3 > P3$; $A4 < P4$.

Для визначення ліквідності балансу слід порівняти підсумки згрупування активів і пасивів (табл. 2.9).

Баланс вважається ліквідним, якщо кожна група активу повністю або майже повністю покриває групу пасивних зобов'язань підприємства.

Агрегований баланс АГ "Ратніський молокозавод" за 2022-2024 роки

Статті активу балансу	Значення, тис. грн.			Статті пасиву балансу	Значення, тис. грн.		
	2022 рік	2023 рік	2024 рік		2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6	7	8
Абсолютно ліквідні активи (A1)				Короткострокові пасиви (П1)			
Грошові кошти та їх еквіваленти	1,7	82,6	2	Векселі видані			
Поточні фінансові інвестиції				Кредиторська заборгованість	24,5	1476,6	7221
Сума	1,7	82,6	2	Поточні зобов'язання	2388,7	2808,9	11593
Легкореалізовувані активи (A2)				Сума	2063,2	4285,5	18814
Векселі одержані				Середньострокові пасиви (П2)			
Дебіторська заборгованість	12091,1	5833,7	12757	Короткострокові кредити банків	249,4	829,4	
Інші оборотні активи	343,4	1949,9	1385	Інші поточні зобов'язання	277	10	575
Витрати майбутніх періодів	1,8	3,7	4	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями			
Сума	12441,5	7757,3	14644	Доходи майбутніх періодів	495,8	454,3	417
Середньореалізовувані активи (A3)				Сума	1022,2	1293,4	997
Запаси в т.ч.				Довгострокові пасиви (П3)			
виробничі запаси	613	1390,3	2021	Довгострокові кредити банків	1700,4	21796,2	23723
незавершене виробництво		6		Довгострокові фінансові зобов'язання			
- готова продукція	3,6	632,2	43	Інші довгострокові зобов'язання			
- товари	243,1	1165,7	2500	Забезпечення наступних виплат і платежів			
Сума	949,7	3191,8	4749	Сума	1700,4	21796,2	23723
Важкореалізовувані активи (A4)				Постійні пасиви (власні кошти) (П4)			
Основні засоби (незалишковий вартість)	4326,3	11847,4	15216	Статутний капітал	8300	8300	8300
Нематеріальні активи	1,1	184,1		Капітовий капітал			
Незавершене будівництво	10095,1	14064,8	14024	Інший додатковий капітал	2719,2	371	
Довгострокові фінансові інвестиції				Резервний капітал			
Довгострокова дебіторська заборгованість	7,9	5,9		Нерозподілений прибуток	-1406,3	-204,6	-642
Інші необоротні активи	243,5	76,5	1269	Сума	6893,7	9814,6	14377
Сума	14386,6	26158	34569	Баланс (ПБ)	27979,5	37189,7	52904
Баланс (AB)	27979,5	37189,7	52904				

Така оцінка ліквідності звичайно не є вичерпною, оскільки кожна пасивна група балансу може виявитись забезпеченою зовсім іншими активними цінностями, ніж ті, що вказані у співставній групі.

Для того щоб проаналізувати ліквідність балансу, переставимо зведені в групи статті балансу в наступному вигляді (табл. 2.10).

АКТИВ	2022 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.	Пасив	2022 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.	Платіжний надлишок (+) або дефіцит (-)	
						2022 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.
A1	1,7	2	П1	3063,2	18814	-3061,5	-18812
A2	12441,3	14641	П2	10832	990	11419,3	13654
A3	949,7	1749	П3	17000,4	23723	-16050,7	-18974
A4	14586,6	34509	П4	6893,7	10377	7692,9	-24132
БА	27979,3	53904	БП	27979,5	53904	x	x

Баланс вважається ліквідним, якщо кожна група активу повністю або майже повністю покриває групу пасивних зобов'язань підприємства. Така оцінка ліквідності звичайно не є вичерпною, оскільки кожна пасивна група балансу може виявитись забезпеченою зовсім іншими активними цінностями, ніж ті, щоказані у відповідній групі.

У нашому випадку баланс є абсолютно неліквідним, оскільки лише друга група активів покриває невідкладні короткострокові пасиви (друга група пасивів).

Аналіз ліквідності здійснюється на підставі порівняння обсягу поточних зобов'язань з наявністю ліквідних коштів. Результати розраховуються як коефіцієнти ліквідності (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Розрахунок показників ліквідності та платоспроможності

АТ "Ратнівський молокозавод" за 2022-2024 роки

Показник	Нормативне значення	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення		
					2023 - 2022	2024 - 2023	2024 - 2022
Коефіцієнт покриття	>1	3,75	2,15	1,00	-1,6	-1,2	-2,7
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	0,37	1,15	0,56	-2,22	-0,49	-2,71
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,25	0,0005	0,02	0,0004	0,02	-0,02	-0,0004
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	> 0,5	0,25	0,26	0,19	0,02	-0,07	-0,05
Коефіцієнт фінансування	< 1	3,06	2,79	4,19	-0,27	1,41	2,14
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	> 0,1	2,73	1,15	0,00	-1,58	-1,15	-2,73
Коефіцієнт маневреності власних коштів	> 0,3	0,55	0,25	-0,02	-0,30	-0,27	-0,56
Коефіцієнт фінансової залежності	< 1	4,06	2,79	5,19	-0,27	1,41	2,14

Показники наведені в табл. 2.11 свідчать, що АТ "Ратнівський молокозавод" не забезпечене нормальним рівнем ліквідності. Аналізуючи наведені дані можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт покриття впродовж періоду, що аналізується мав тенденцію до зниження, але знаходився в межах нормативного значення, що безумовно є позитивним для підприємств.

Коефіцієнт швидкої ліквідності за період, що аналізується скоротився на 2,41 та знаходився в межах нормативного значення, що є характерним для нормальних умов роботи підприємства. Негативним моментом є те, що за два роки коефіцієнт абсолютної ліквідності постійно знижувався та знаходився нижче нормативного значення. Така ситуація свідчить про підприємство не слідує за основними показниками своєї діяльності і постійно намагається їх покращувати і підвищувати.

Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі міри його фінансової стабільності й незалежності.

Оцінку фінансової стійкості підприємства доцільно здійснювати на підставі комплексу показників (табл. 2.12):

Таблиця 2.12

Розрахунок показників фінансової стійкості та стабільності
АТ "Ратнівський молокозавод" за 2022-2024 роки

Найменування показників	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення		
				2023 - 2022	2024 - 2023	2024 - 2022
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,33	0,36	0,24	-0,03	-0,12	-0,09
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	2,99	2,74	4,15	-0,24	1,41	1,17

Показники наведені в табл. 2.11 свідчать, що фінансова стійкість АТ "Ратнівський молокозавод" знаходиться на низькому рівні. Одним з важливих показників фінансового стану підприємства, його незалежності від позичених засобів є коефіцієнт фінансової стабільності. Даний коефіцієнт становив 0,33 у 2022 році, в 2023 році 0,36, а в 2024 р. — 0,24. Будь-який з цих показників є меншим

за своє нормативне значення, а це свідчить про низький рівень фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів за 2022-2024 роки постійно зростає. Так у 2022 році його значення становило 2,99, а вже у 2024 році – 4,11. Даний факт свідчить про наявність кредитів та значних боргів у даного товариства.

Отже, підбиваючи підсумки, можемо стверджувати, що АТ "Ратнівський молокозавод" хоч і є прибутковим підприємством, має досить низьку рентабельність, ліквідність та платоспроможність. В майбутньому підприємству варто оптимізувати доходи та витрати та підвищити рівень рентабельності.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКУ

3.1. Напрямки фінансової стабілізації діяльності підприємства

Можливість виникнення та розгортання кризових явищ внаслідок притаманна підприємству як мікроекономічній системі і супроводжує його протягом усього періоду життєздатності. Передумовою запуску механізму розгортання кризи є пошкодження механізму саморегуляції мікроекономічної системи внаслідок неефективного управління діяльністю підприємства, руйнівного впливу зовнішнього середовища або неможливості внутрішніх сил протидіяти кризовим явищам. Розгортання кризи відбувається шляхом впливу імпульсу - каталізатора кризи та (або) ініційованих ним імпульсів на показники-індикатори життєздатності, наслідком чого є поступова втрата окремих параметрів життєздатності господарської системи. Подолання кризи не відбувається автоматично, даній процес доцільно проводити за допомогою впровадження на підприємстві політики фінансової стабілізації.

Згідно із І.А. Бланком система фінансового управління підприємства в кризових умовах повинна базуватись на наступних принципах:

1. Постійна готовність до можливого порушення фінансової рівноваги підприємства.
2. Рання діагностика кризових явищ у фінансовій діяльності підприємства.
3. Диференціація індикаторів кризових явищ за ступенем їх небезпечності для фінансового розвитку.
4. Наявність реагування на окремі кризові явища у фінансовому розвитку.
5. Адекватність реагування підприємства на реальну загрозу порушення його рівноваги.
6. Повна реалізація внутрішніх можливостей виходу підприємства з кризового фінансового стану.
7. Використання при необхідності відповідних форм санації підприємства для попередження його банкрутства.

Основою політики фінансової стабілізації є розробка і реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності і достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, що забезпечить його вихід з кризового фінансового стану.

Формування політики фінансової стабілізації повинне базуватися на основі комплексної схеми стратегічного управління змінами, координації зусиль всіх підрозділів і їх фокусуванні на розв'язанні ключових питань, що можуть значно вплинути на кінцеві фінансові результати.

Головними етапами формування політики фінансової стабілізації підприємства є: визначення цілей фінансового розвитку, діагностика фінансового стану; виявлення пріоритетних напрямків фінансової діяльності; розробка цільових (інвестиційних) проектів; оцінка джерел і розподіл ресурсів.

Найбільш визначальними факторами, що забезпечують відтворювальні процеси на підприємстві є показники доходності та ефективності використання фінансових ресурсів. Враховуючи, що фінансовий результат підприємства за звітний період (чистий прибуток) є від'ємною величиною, основною стратегічною ціллю повинна стати ліквідація збитків та стримання кривотку.

Очевидно, що реалізація даної цілі неможлива без впровадження додаткових заходів, що охоплюють сферу виробництва, комерційну діяльність підприємства, систему забезпечення сировиною, енергетичними ресурсами тощо. На рисунку 3.1 подана графічна інтерпретація стратегічних цілей підприємства, виходячи з визначеної логічної схеми.

Процес стабілізації фінансового становища підприємства потрібно формувати, враховуючи стан кризового фінансового розвитку підприємства: підприємство платоспроможне, передкризовий стан підприємства, кризовий стан підприємства, підприємство неплатоспроможне (рис. 3.2).

Процес стабілізації фінансового становища підприємства доцільно формувати, враховуючи стан кризового фінансового розвитку підприємства: підприємство платоспроможне, передкризовий стан підприємства, кризовий стан підприємства, підприємство неплатоспроможне (рис.3.2.).

Рис. 34. Стратегічні цілі підприємства в рамках політики фінансової стабілізації

Життєздатність підприємства як мікроекономічної системи та господарюючого суб'єкта обумовлюється дотриманням певних "параметрів життєздатності", під якими слід розуміти найважливіші характеристики внутрішнього стану підприємства, порушення яких призводить підприємство до економічної загрози - самостійної або примусової ліквідації. Показники життєздатності підприємства з'ясовані у другому розділі дипломного проекту.

Рис. 3.2 Структурний процес формування політики фінансової стабілізації підприємства

Основними параметрами життєздатності підприємства, які подільно включити до складу стратегічних цілей в рамках політики фінансової стабілізації АТ „Ратнівський молокозавод”, пропонуємо вважати:

1) наявність чистих активів підприємства (різниця між ринковою вартістю власних активів та обсягами зобов'язань підприємства) в обсягах, що відповідають державним вимогам та (або) цільовим параметрам діяльності; аналіз власного оборотного капіталу, проведений в рамках діагностики фінансового стану дозволяє зробити висновок про те, що величина власних оборотних активів (робочого капіталу) (тієї частини оборотних активів, що залишається після погашення поточних зобов'язань) протягом звітного року мала тенденцію до скорочення. Той факт, що дана величина є від'ємною, свідчить про відсутність власного оборотного капіталу - тобто у випадку погашення зобов'язань власних оборотних активів підприємству не вистачить.

2) наявність активів для забезпечення виконання зобов'язань щодо повернення позикового капіталу та забезпечення необхідного рівня ліквідності активів, що фінансуються за рахунок позикових коштів (у кореспонденції з термінами виконання зобов'язань щодо повернення позикового капіталу); відсутність власного капіталу підприємства і високі коефіцієнти фінансової залежності підтверджують низький рівень фінансової стійкості та незалежності підприємства від зовнішніх суб'єктів господарювання. В тому числі від'ємні

значення обсягу власного оборотного капіталу не дають змогу зробити висновки стосовно рівня маневреності, як власного оборотного капіталу, так і власних коштів підприємства. Значення коефіцієнта фінансової стабільності, яке є низьким для підприємства у звітному періоді, також свідчать про зниження рівня фінансової незалежності (при цьому можна зробити висновок про те, що відємна динаміка даного коефіцієнта є ознакою подальшої дестабілізації фінансового положення).

3) забезпечення фінансової рівноваги, тобто здатності до генерування грошових надходжень в терміни та в обсягах, достатніх для фінансування грошових видатків, пов'язаних з операційною та інвестиційною діяльністю підприємства - підприємство не має у власному розпорядженні потенціалу для забезпечення фінансової рівноваги: поточні активи не покривають поточних пасивів; рентабельність власного капіталу перебуває на надзвичайно низькому рівні; показники платоспроможності та ліквідності не відповідають нормативним значенням тощо.

4) забезпечення безбідкової діяльності або досягнення цільових показників господарсько-фінансової діяльності відповідно до поставлених стратегічних цілей та завдань підприємства (забезпечення отримання певного цільового рівня рентабельності власного капіталу та (або) обсягів отримання прибутку) - у звітному періоді підприємство отримало чистих збитків на суму 711,7 тис. грн.

Враховуючи, що стан підприємства є кризовим (що, відповідно, було досліджено вище) АТ «Ратнівський молокозавод», доцільно обрати на нинішньому етапі політику фінансової стабілізації (оздоровлення). Для реалізації цілей фінансової стабілізації необхідно провести їх певну структуризацію шляхом розробки відповідних планів (програм, проєктів), а при достатньо значних масштабах прояву кризових явищ - шляхом санації підприємства.

Першочерговою основою формування антикризової фінансової стратегії розвитку підприємства та формування на її основі політики фінансової стабілізації є: усунення неліквідності підприємства; вдосконалення структури капіталу, створення передумов для рекапіталізації.

Практичну реалізацію порекомендованих заходів на АТ «Ратнівський молокозавод» пропонуємо здійснити наступним чином: ліквідації нерентабельних і неплатоспроможних структур всередині підприємства; залучення різних форм позикових засобів на розвиток підприємства; скорочення невиробничих витрат підприємства; списання зайвих та неліквідних активів з балансу підприємства; посилення контролю за витрачанням грошових коштів; інтеграції капіталу за рахунок зливання з іншими фірмами.

Особливе місце у фінансовій стратегії підприємства займає його інвестиційна стратегія, спрямована на залучення зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування, яка включає стратегічне управління інвестиціями, тактичне управління Інвестиційними проектами і оперативне управління інвестиційним портфелем.

В умовах кризового фінансового положення, що має місце на підприємстві, яке є об'єктом дослідження, менеджери вищого рівня управління повинні взяти на власне озброєння різні форми і методи виходу з кризи.

Першим кроком на шляху впровадження стабілізаційних заходів слід обрати так звану захисну тактику, тобто провести різке скорочення витрат виробництва шляхом скорочення несуттєво-виробничих структур та їх ліквідації, скорочення персоналу, продаж технологічного устаткування, довгострокових фінансових інвестицій, впровадження нової технології, запровадження маркетингового управління, пошук нових ринків збуту.

Другий крок доцільно базувати на заміні діючих менеджерів переважно середнього рівня управління (лінійних керівників). Даний підхід пояснюється недостатньо високою кваліфікацією працівників даної категорії на підприємстві. Такий підхід не можна вважати повністю виправданим. Поза сумнівом одне, що при підборі нового керівника потрібно дотримати певні вимоги до того, що новий керівник має певний досвід роботи як менеджер, володіє вмінням організувати управління, здатний подолати стрес, якому підвладний управлінський персонал підприємства, і виробити нову концепцію та стратегію виходу з кризи.

Враховуючи той факт, що на підприємстві високі витрати на виробництво та обіг, то необхідним є прийняття заходів по їх зниженню за рахунок всіх непродуктивних і малопродуктивних витрат шляхом усунення зайвих застарілих

виробничих потужностей, скорочення випуску неякісної продукції, що не користується попитом в споживачів, раціонального використання робочого часу, зниження плинності кадрів, скорочення управлінських витрат, розробки і впровадження нової структури управління підприємством (третій крок).

3.2. Вдосконалення формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві

Будь-яке підприємство для фінансування своєї діяльності потребує достатнього обсягу фінансових ресурсів, які забезпечують його життєдіяльність, визначають праездатність фінансового руху. Тому кожен господарюючий суб'єкт прагне використовувати свої фінанси раціонально, шукає резерви покращення ефективного їх застосування, що дає змогу збільшити свої виробничі та фінансові можливості.

Одним із таких резервів є використання не лише власних коштів, але й позикових, тобто кредитів.

Використання банківських кредитів для товариства, яке функціонує у ринковій економіці, є показником нормальності фінансової діяльності, бо вкладення власних фінансових ресурсів у засоби виробництва (як основні, так і оборотні) повинне відбуватися лише у межах постійної потреби, яка не знає коливань в сторону зменшення. Для покриття тимчасово збільшеної потреби у фінансових ресурсах (а вона виникає у суб'єктів підприємницької діяльності під впливом низки обставин досить часто) раціонально використовувати банківський кредит, тому в ринковій економіці саме на його долю припадає значна частина позикового капіталу.

Аналізуючи кредитні відносини підприємства з банками, треба визначити, як підприємство у процесі планування й освоєння кредитів забезпечує взаємозв'язок використання кредиту та власних фінансових ресурсів, підвищення рентабельності використання усіх ресурсів.

За допомогою нього забезпечуються безперервний процес відтворення, а також здійснюється розширене фінансування, підприємство має більші можливості для своєї діяльності. Як наслідок це призведе до збільшення доходів, що є основним стимулом підприємницького господарювання.

Кредит є джерелом фінансування інвестиційної діяльності, яка також дозволяє покращити та збільшити обсяг фінансових ресурсів.

Банківський короткотерміновий кредит, долучений до загального фонду оборотних коштів підприємства разом з власними та іншими фінансовими ресурсами бере участь у створенні на підприємстві продукції, а, отже, доданої вартості і прибутку. Аналізуючи ефективність залучення банківських короткотермінових кредитів, можна обчислити, яка частка прибутку від реалізації продукції одержана підприємством за рахунок банківських позик, і, зіставивши її із сплаченими відсотками за кредит, зробити висновки про конкретний зиск підприємства від залучення банківських короткотермінових вкладень.

Аналіз ефективності отриманих і використаних довготермінових банківських кредитів на капітальні вкладення полягає у визначенні терміну, протягом якого досягається окупність прокредитованих витрат (включаючи відсотки за кредит) за рахунок дискontованого грошового потоку (тобто за рахунок прибутку за вирахуванням податку на прибуток плюс амортизаційні відрахування від вартості прокредитованого об'єкта основним засобів). Якщо цей термін відповідає термінові, встановленому за кредитною угодою з банком, або менший за нього, прокредитовані капітальні вкладення вважаються ефективними.

Не менше значення, ніж структура капіталу з точки зору джерел його формування, має структура розміщення наявного капіталу в активи підприємства, від якої безпосередньо залежить ефективність його діяльності. Фінансові менеджери мають постійно домагатися оптимальних для конкретного товариства співвідношень між фінансовими ресурсами, авансованими (вкладеними) у різні активи. Для виробничих підприємств об'єктами вкладень фінансових ресурсів є такі основні групи активів:

- 1) основні засоби (знаряддя праці);
- 2) нематеріальні активи (об'єкт інтелектуальної власності, права володіння);

3) оборотні засоби (предмети праці, включаючи ті, які перебувають у процесі переробки);

4) засоби обігу (готова продукція, товари, грошові кошти, кошти у розрахунках);

5) фінансові вкладення (довготермінові та короткотермінові).

Аналіз динаміки структури вкладень капіталу в окремі активи, накладений на кінцеві результати діяльності підприємства, передусім на показники рентабельності використання капіталу, дає багату поживу для висновків щодо ефективності використання капіталу. Проте не має і не може бути якогось абстрактного тлумачення про ефективне або не ефективне розміщення фінансових ресурсів у активи безвідносно до діяльності конкретного товариства. Втім, з певністю можна твердити, що якщо йдеться про виробниче підприємство, фінансові ресурси певною частиною мають бути спрямовані в основні засоби, оборотні засоби, засоби обігу. І це зрозуміло відомо, хоча б однієї з названих трьох груп активів унеможливилося нормальне господарсько-фінансову діяльність виробничого підприємства. Співвідношення між цими вкладеннями являє собою найсуттєвіший елемент структури розміщення фінансових ресурсів підприємствами. Оптимальна структура для кожного товариства визначається виходячи з конкретних умов господарювання і показників динаміки у зіставленні з досягнутими кінцевими результатами.

Підприємство може здійснювати як внутрішні, так і зовнішні інвестиції, а разом з тим інвестувати кошти в реальні або фінансові активи. Наприклад, для розширення власної фінансово-господарської діяльності воно може здійснити інвестиції у фінансові та реальні активи внутрішнього характеру. Вкладаючи кошти в виробничі потужності для випуску більших обсягів продукції або її нових видів тощо. Коли ж кошти вкладаються у фінансові активи внутрішнього призначення, то товариство прагне, щоб цей інвестиційний прибуток, або його частина приносив нові прибутки.

Для ефективного використання фінансових ресурсів підприємство може інвестувати кошти в цінні папери (акції, облігації, тощо). А вже в наслідок цього товариство буде отримувати додаткові доходи в якості дивідендів. З іншої сторони

акціонерне підприємство для зримноження свого фінансового капіталу може здійснити емісію власних цінних паперів, яка буде становити тим більший розмір, чим вища їх інвестиційна привабливість, виплачувані дивіденди. Хоча організація змушена частину свого прибутку витрачати на виплату дивідендів, але утворений капітал внаслідок емісії в ближньому часі перекриває ці витрати, тому що він так чи інакше призначений для комерційних цілей, тобто збільшення прибутку за рахунок виробництва чи інвестицій.

Як відомо, фінансові ресурси або оборотні кошти внаслідок свого використання на підприємстві здійснюють певний кругообіг (проходять грошову, виробничу і товарну стадії). Рухаючись по цих стадіях послідовно і безперервно, ці кошти у певній своїй частині одночасно знаходяться в різних формах (грошовій, товарній); обслуговують сфери виробництва і обігу, відображають вартість оборотних фондів і фондів обігу.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їх обороту, оборотністю, дає змогу робити висновок про фінансову діяльність підприємств з точки зору використання фактора часу, тобто з точки зору швидкості господарського процесу. Від того ж від швидкості руху цих коштів залежить їх розмір для обслуговування господарського процесу.

Основними факторами скорочення часу обігу:

- розширення ринку;
- активна робота підприємства з потенційними покупцями (споживачами);
- пошук нових ринків збуту продукції;
- розвиток засобів зв'язку і транспорту;
- подолання віддаленості ринків збуту.

Від швидкості обороту капіталу залежить маса прибутку, який може одержати підприємство. Чим швидше обертається капітал, тим більше маса прибутку, що привласнюється підприємствам. Прискорення обороту капіталу означає зменшення величини авансування капіталу на здійснення кожного окремого циклу обороту. При інших рівних умовах це означає збільшення норми прибутку.

Прискорення оборотності фінансових ресурсів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу виробленої продукції на кожен грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва. Також серед шляхів підвищення ефективності використання грошових коштів чільне місце належить оптимізації виробничих запасів. Саме з оптимізації пов'язані найбільші резерви скорочення запасів на підприємстві, особливо з матеріаломістким виробництвом. За зробленими розрахунками, на промислових підприємствах з річним обсягом випуску продукції на 150-200 млн. грошових одиниць при п'яти оборотах фінансових поточних витрат і питомій вазі виробничих запасів 45-50% від розміру оборотних коштів скорочення запасів сировини і матеріалів лише на 25%, що цілком реально за умови нормального матеріально-технічного забезпечення, вивільнює в обороту до 5 млн. грошових одиниць фінансових ресурсів. Зменшення тривалості виробничого циклу на 1 годину за розміром і ефективністю діяльності підприємств вартістю на один день дозволяє зменшити обсяг незавершеного виробництва на суму понад 2 млн. грошових одиниць. Якщо ж прискорити реалізацію продукції також на один день, то можливе вивільнення оборотних коштів становитиме приблизно 1/3 обсягу залишків готової продукції на складах підприємств.

В умовах переходу до ринку кожне підприємство повинне вірно оцінювати виробничий і економічний потенціал і перспективи розвитку свого підприємства та конкурентів. Діяльність акціонерних товариств вимагає забезпечення їх фінансової стійкості у довгостроковій перспективі. При цьому необхідно враховувати особливості діяльності кожного підприємства, вплив зовнішніх і внутрішніх факторів. Як свідчить світова практика, фінансова стійкість підприємства є передумовою його економічного розвитку. Фінансова стійкість залежить від процесу виробництва і реалізації продукції, конкурентноздатності, інфляційних впливів, наявності фінансових ризиків, змін законодавства, посилення екологічних вимог, умов оподаткування, зміни рівня процентних ставок, введення обмежень та ліцензій.

Забезпечити економічний розвиток підприємство має можливість, перш за все, за рахунок прибутку, що направляється на розширення виробництва (реінвестування), фонду дивідендів, додаткового випуску акцій, амортизації, а також коштів від продажу готової продукції, понаднормових запасів товарно-матеріальних цінностей, інкасації дебіторської заборгованості, залучення коштів інших підприємств, кредитів банків та інших позичкових коштів.

Готариство для підвищення ефективності своєї роботи має викликати шляхи збільшення суми прибутку за мінімального обсягу вкладених фінансових ресурсів. Одним з найсуттєвіших (але, звичайно, не єдиним) факторів зростання прибутку є швидкість обертання вкладених грошей у будь-яке підприємство, яка вимірюється часом від їх авансування у будь-які активи (виробничі, товарні, нематеріальні, тощо) до вивільнення у грошовій формі, що свідчить про готовність капіталу до чергового авансування в активи для отримання прибутку. Поряд з такими факторами, як собівартість продукції, інтенсивність, інтенсивність і якість використання засобів праці, витрати обігу, пов'язані з реалізацією продукції, прибуток залежить від того, наскільки швидко обертаються усі частини капіталу - фінансові ресурси, вкладені у основні засоби, в оборотні засоби, в засоби обігу, інші фінансові активи.

Виробничі підприємства основну частину наявних фінансових ресурсів вкладають в основні виробничі фонди, нематеріальні активи, оборотні активи. Саме швидкість обертання цих частин капіталу визначає рентабельність роботи підприємства.

Також шляхами зростання величини прибутку підприємства є:

- збільшення обсягів реалізації продукції; зниження витрат виробництва;
- покращення асортименту і якості продукції.

На розмір прибутку має значний вплив зміна ринкових цін на сировину, матеріали, паливо, енергоносії та інші види виробничих витрат.

Величина прибутку підприємства пов'язана із масштабами його виробничої і підприємницької діяльності. Прибуток залежить від правильності вибору виробничої спрямованості підприємства, випуск певних видів продукції, створення конкурентоспроможних умов продажу своїх товарів і надання послуг.

(ціна, терміни поставок, обслуговування покупців). Прибуток є фінансовим джерелом розвитку підприємства, удосконалення його науково-технічного потенціалу і матеріальної бази. Оскільки прибуток є власним джерелом інвестиційних та інноваційних проєктів підприємства, то впровадження останніх передбачає як необхідну умову отримання достатнього за величиною прибутку.

Ефективне використання фінансових ресурсів (капіталу) характеризується величиною прибутку, що припадає на одиницю вложеного капіталу, рентабельністю. Рівень рентабельності є найбільш узагальнюючим показником ефективності виробництва, оскільки в ньому акумульовано такі фактори, як витрати і рівень цін реалізації. Норма рентабельності залежить насамперед від величини прибутку. Чим більше прибутку отримує підприємство, тим вище за інших однакових умов і рівень рентабельності. Отже, всі методи та шляхи збільшення маси прибутку підприємства одночасно підвищують рівень рентабельності. Часто підприємство прагне підвищити рівень рентабельності шляхом прямого збільшення цін, використовуючи своє монополіне становище. Чинником, який впливає на рівень рентабельності, є ефективність використання виробничих ресурсів. Це дає можливість підприємству зменшити витрати виробництва, а це при незмінних цінах реалізації збільшує й масу прибутку. Важливе значення в цьому плані має удосконалення організації праці і виробництва, впровадження прогресивної технології, скорочення витрат сировини, пального та інших матеріалів з розрахунку на одиницю продукції тощо. З досягненням високого рівня рентабельності підприємство може вчасно, з урахуванням вимог ринку, переорієнтувати виробництво і завдяки цьому забезпечити конкурентоспроможність своєї продукції.

Для стабільної роботи підприємства слід підвищувати їх фондівдачу, в основному за рахунок зростання обсягу випуску конкурентоздатної продукції в натуральному виразі, що приведе до зростання прибутку на гривню реалізованої продукції. Це дасть змогу збільшити власні оборотні кошти, скоротувати їх на формування мольних запасів і АТрат.

Наступним резервом, який має особливе значення в економічному розвитку акціонерного товариства, є фонд дивідендів. Оскільки частина дивідендів, яка

виплачується акціонерам може повністю не витратитися на споживання, а спрямовуватися на додатковий випуск акцій та одночасно збільшення статутного фонду акціонерних товариств.

Темпи економічного розвитку, тобто можливості підприємства до розширеного відтворення за рахунок ефективного використання фінансових ресурсів, а саме збільшення реінвестованих власних коштів залежить від багатьох факторів. Тобто збільшити такі темпи можливо за рахунок підвищення рентабельності та фондовіддачі, спрямування частини дивідендів, що виплачуються, на реінвестування виробництва, зменшення питомої ваги залучених коштів.

У країнах ринкової економіки велике значення для нагромадження капіталу і спрямування його на економічний розвиток підприємства мають амортизаційні відрахування. Вони спрямовуються на відновлення основних засобів, які вибули внаслідок фізичного погіршення, зносу, морального старіння, випадкового посування. З досвіду ринкових країн відомо, що в період кризи амортизаційні відрахування повинні становити майже 70-75% усіх коштів на фінансування економічного розвитку, а в сприятливі періоди - частка амортизації досягла близько 50-60%. В Україні цей показник становить 10-12%, який стримує процес оновлення основних виробничих фондів акціонерних товариств, дає можливість підтримувати лише діюче виробництво і не дозволяє розвивати та вводити в дію нові виробничі потужності.

Отже, до резервів покращення ефективності використання фінансових ресурсів можна віднести:

- а) залучення позикового капіталу;
- б) здійснення зовнішніх і внутрішніх інвестицій;
- в) прискорення оборотності оборотних коштів;
- г) оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва;
- д) скорочення тривалості виробничого циклу;
- є) поліпшення організації матеріало-технічного забезпечення;
- є) прискорення реалізації товарної продукції;

ж) мобілізація внутрішніх ресурсів, продаж зайвого обладнання, раціональне використання вільних площ і приміщень, здача їх в оренду, збільшення навантаження виробничих потужностей обладнання;

з) зливчення руху дебіторської заборгованості з метою її зменшення;

и) амортизаційні відрахування;

і) сприявання прибутку на розвиток виробництва;

л) забезпечення престижності і привабливості підприємства;

и) зміна державної політики;

к) планування і прогнозування діяльності.

Отже, ефективне використання фінансових ресурсів в кожному випадку призводить до збільшення додані вартості, прибутку, що розширяє коло можливостей здійснення господарської діяльності.

ВИСНОВКИ

Фінансовий результат враховує результати за всіма видами діяльності підприємства підприємства, їх кінцевий підсумок.

Фінансові результати є основним узагальнюючим показником, який свідчить про ефективність господарської діяльності підприємства. Прибуток свідчить про позитивний результат діяльності, а збиток – про негативний.

Ознакою незадовільної роботи є наявність просроченої дебіторської і кредиторської заборгованості. Тривожним сигналом є зростання абсолютних величин за цими статтями порівняно з попереднім звітним періодом.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміннення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами. Об'єктом дослідження обрано закрите акціонерне товариство „Ратнівський молокозавод”.

Основну питому вагу у доходах товариства займає дохід від реалізації продукції. Так, за 2022-2024 роки чистий дохід зріс з 20916,7 тис. грн. до 79276 тис. грн. або на 279%. Інші операційні доходи у 2022 році становили 4144,4 тис. грн., а вже у 2024 році – 16522,0 тис. грн. тобто зріс майже в 3 рази. Інші доходи зросли на 632,8 тис. грн. або на 130,4%.

В цілому за цей же період загальна величина доходів зросла з 25546,3 тис. грн. до 69916 тис. грн. або в 2,8 рази.

Відбулося суттєве зростання витрат: вони у 2024 році склали 66354 тис. грн. і зросли у порівнянні з 2022 роком на 277%. Така зміна в значній мірі обумовлена зростанням собівартості реалізованої продукції на 276%. Адміністративні витрати за 2022-2024 роки зросли на 86%, а витрати на збут на 29,6%. Негативним фактором є зростання загальної суми інших операційних витрат за цей же період на 663%.

Суттєві зміни відбулися та загальній величині отриманого підприємством чистого прибутку. Якщо в 2022 році підприємство мало збитки а в 2024 році прибуток становив 562 тис. грн. Рентабельність за досліджуваний період зросла з 0,001% у 2022 році до 0,6% у 2024 році за рахунок того, що доходи зростають швидше, ніж витрати. Рентабельність власного капіталу зросла відповідно до 0,03% до 5,57%. Рентабельність чистив в 2024 році порівняно з 2022 роком зросла на 1,22 пункти і становила 1,22%.

Отже, як бачимо з аналізу вищенаведених показників фінансові результати діяльності товариства є досить низькими, хоча існує деяка тенденція до покращення. Коефіцієнт швидкої ліквідності за період, що аналізується скоротився на 2,7, але знаходиться вище нормативного значення. Негативним моментом є те, що за два роки коефіцієнт абсолютної ліквідності постійно зменшувався, та не досягав нормативного значення.

Коефіцієнт фінансової незалежності менше нормативного значення (0,5) та дещо знизився: у 2022 році - 0,25, а вже у 2024 році - 0,19.

Основними джерелами резервів збільшення прибутку є:

1. Збільшення обсягу реалізації продукції. Для визначення резервів зростання прибутку за рахунок зміни обсягу реалізації продукції необхідно різницю в обсягах реалізації помножити на фактичний прибуток за певним видом продукції. Сума таких резервів за різними видами продукції складе загальний резерв зростання прибутку за рахунок зміни обсягу реалізації. Джерелами інформації для визначення резерву є результати аналізу випуску та реалізації продукції.
2. Зниження собівартості продукції (робіт, послуг). Важливим напрямом пошуку резервів зростання прибутку є зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції (економія палива, сировини, трудових витрат через удосконалені технології тощо). На підставі порівняння нормативів витрат, використання виробничих потужностей з фактичними витратами визначається резерв їх зниження, а отже й зростання прибутку.
3. Обґрунтування підвищення ціни реалізації при підвищенні якості продукції, продажу на більш вигідних ринках збуту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білуха М. Г. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту : підручник. Київ : Влад і влада, 1996. 320 с. URL: https://lib.inte.edu.ua/sites/default/files/2005/biluha_m_t_eoriya_finansovo_gospodarskogo_kontrolyu_i_auditu.pdf
2. Білик М. А. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : БНУ ім. Лесі Українки, 2005. 392 с. URL: <https://ir.bnu.edu.ua/handle/2010/29532>
3. Гердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : НУБіП, 2010. 352 с. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/194>
4. Бухгалтерський облік в Україні: закони, національні стандарти, інструкції // Все про бухгалтерський облік. 2000. № 11.
5. Бондар М. І., Пазюк А. Б. Облік, контроль та аналіз фінансових результатів підприємства : монографія. Київ : НУБіП України, 2013. 238 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u191/monografiya_bondar_pazyuk.pdf
6. Гадзевич О. І. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. Луцьк : РВВ ВДУ ім. Лесі Українки, 1997. 206 с.
7. До питання про розвиток акціонерних товариств в Україні // Економіка України. 1998. № 3. С. 83–85.
8. Драгун Л. М., Левченко В. Ф., Бондаренко В. Ф. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємств // Фінанси України. 1998. № 12. С. 12.
9. Єфимов О. Статутний фонд ТЗОВ (проблеми та права БО) // Вісник ПСУ. 1999. № 3. С. 44–46.
10. Житна Т. І., Нескреня А. М. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1992. 378 с.
11. Журавська І. Фінансові кредити та їх податковий облік // Вісник ПСУ. 1999. № 22.
12. Зятковський І. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств // Фінанси України. 2000. № 3. С. 45–51.

13. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : Фактор, 2007. 178 с. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/2202>
14. Кондратьєв О. В. Оцінка фінансової стійкості підприємства та її показники // Фінанси України. 1996. № 11. С. 44–52.
15. Лялішко М. Л. Основи фінансово-статистичного аналізу економічних процесів. Львів : Світ, 1995. 328 с. URL: <https://lib.dsai.dp.ua/book/11111>
16. Махтінюк Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. 387 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/2205>
17. Лигоненко Л. О. Управління грошовими потоками : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 255 с. URL: http://rev.kpu.ua/journals/2020/2_19_ukr/39.pdf
18. Партин Г. О., Загородній А. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2010. 332 с. URL: <https://vup.com.ua/read/5361>
19. Пилипенко Л. П. Фінансовий аналіз як інструментарій оцінки рівня ризику інвестора // Фінанси України. 1997. № 1. С. 80–83.
20. Пліса В. Й. Зміцнення фінансової сталості підприємства // Фінанси України. 1998. № 3. С. 86–90.
21. Пліса В. Й. Управління ризиком фінансової стійкості підприємства // Фінанси України. 2001. № 1. С. 67–73.
22. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 1998. С. 260–285. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/2360>
23. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ : КНЕУ, 2000. С. 107–129. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/2386>
24. Поліщук Н. В. Методи аналізу діяльності підприємства // Фінанси України. 2001. № 1. С. 61–67.
25. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підручник. Київ : Знання, 2008. 630 с.
26. Романенко О. Р. Фінанси : підручник. Київ : ЦУЛ, 2006. 312 с. URL: <http://194.44.11.22:8080/spin/handle/123456789/223>

27. Рябенко О. Ф. Можливості розподілу доходу в акціонерному підприємстві // Інформація і ринок. 1997. № 1. С. 16–18.

28. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2002.

460 с. URL: http://www.irbis.nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21JL=8&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASPL&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=regek_2008_1_35